

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
ΚΕΜΠ. ΑΦ.
4419
ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 1943 ΚΕΜΠ. ΑΘ

ΕΛΤΑ
Hellenic Post

Τα **Χ**αρακατσάνικα **Χ**αιρετήματα

23ο Έτος ΑΡ. ΦΥΛ. 95
ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ -
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2023

Βροντάν όλα τα είδερα, βροντάν κι οι σακοράφες
Σαρακατσάνικη τραοιμία

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ "ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΑΙΩΝ ΗΠΕΙΡΟΥ", Ζήνωνος 30 - 3ος Όροφος, 104 37, ΑΘΗΝΑ, τηλ.: 210 5240777 xairetimata@gmail.com

Σαρακατσάνικα χαιρετήματα Όσοι μισοί προσέλθετε...

Λίγα φύλλα απομένουν για να ξεπεράσουν τα "Σαρακατσάνικα χαιρετήματα" τα 100 φύλλα. Λίγα έντυπα, ανάλογου περιεχομένου και ύλης, έχουν αυτή τη μακροήμερευση.

Δεν θα αναφερθούμε στο τι πέτυχε η Αδελφότητα και πόσο χρήσιμη ήταν η έκδοση της εφημερίδας. Το κάναμε σε άλλες επτειακές εκδόσεις.

Σήμερα μιλάμε για την ανάγκη διάθεσης και κυκλοφορίας της εφημερίδας, ύστερα από την αύξηση από τον Αύγουστο των ταχυδρομικών τελών που ξεπερνάει το 100%. Θα διαμαρτυρηθούμε όπου μπορέσουμε, αλλά η απόφαση των ΕΛΤΑ δεν πιστεύουμε ότι θα αλλάξει.

Αναγνωρίζουμε τη δύσκολη οικονομική συγκυρία, την απροθυμία εξυπηρέτησης που δείχνουν οι Τράπεζες για μικροκαταθέσεις όπως είναι η συνδρομή για την εφημερίδα, τη δυσκολία από κάποιους να χρησιμοποιήσουν ηλεκτρονικές μεθόδους. Από την άλλη πλευρά, πέρασε ο κορονοϊός, ξανάρχισαν τα ανταμώματα και μπορούσαν όσο είχαν δυσκολία με τις Τράπεζες και τα e-banking να μας βρουν στα γνώριμα στέκια.

Λυπούμαστε, αλλά θα αναγκαστούμε να περικόψουμε την αποστολή της εφημερίδας σε όσους καθυστερούν συστηματικά και αδικαιολόγητα να συμβάλλουν στη διατήρηση της έκδοσης και κυκλοφορίας.

Αν πάλι, κάποιιο προτιμούν μόνο την ηλεκτρονική έκδοση, που είναι και έγχρωμη, να μας ενημερώσουν.

Αν επίσης δεν ενδιαφέρονται να λαμβάνουν τα "Χαιρετήματα", παράκληση ας μας το πουν.

Εμείς, διαβάζοντας τα μηνύματα από πολλούς αναγνώστες πιστεύουμε ότι δεν χάνουμε άδικα τον χρόνο μας. Προσθέτουμε ένα λιθαράκι, μικρό, πολύ μικρό, στη διάσωση της παράδοσης και στη σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των Σ. Αν κι εσείς πιστεύετε το ίδιο ενισχύστε την έκδοση.

Το Ζαγόρι στον κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO

Χαιρετίζουμε την εγγραφή του Ζαγορίου στον κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO που αποφασίστηκε πρόσφατα και επιτεύχθηκε ύστερα από συντονισμένες ενέργειες πολλών παραγόντων της τοπικής αυτοδιοίκησης (Δήμος Ζαγορίου, Περιφέρεια Ηπείρου), του Υπουργείου Πολιτισμού και του Προέδρου της Βουλής των Ελλήνων.

Το Ζαγόρι αποτελεί εξαιρετικό παράδειγμα της νεότερης πολιτιστικής μας κληρονομιάς, κάτι που σημαίνει ότι θα έχει πλέον αυξημένη προστασία ως μοναδικής αξίας πολιτιστικό αγαθό, αλλά και ως πολύτιμο στοιχείο του ευρύτερου περιβάλλοντος, που διατηρείται σχεδόν αλώβητο, σε αντίθεση με άλλα εξίσου αξιόλογα μέρη της Ελλάδας που η ανθρώπινη παρέμβαση κατέστρεψε τη φυσική τους ομορφιά.

Οι Σαρακατσαναίοι της Ηπείρου αισθανόμαστε περήφανοι για τη συμβολή μας στη διάσωση του Ζαγορίου, όταν με την εγκατάσταση των προγόνων μας από τις αρχές του 20ου αιώνα σε πολλούς από τους οικισμούς του Ζαγορίου δώσαμε ζωή στην περιοχή, την εποχή που αυτό είχε αρχίσει τη φθίνουσα πορεία. Βέβαια, η παρουσία των Σαρακατσάνων στο Ζαγόρι είναι πολύ παλαιότερη. Υπάρχουν γραπτές μαρτυρίες για ενοικίαση των βουνών του Ζαγορίου από Σαρακατσάνους τσελιγκάδες από το 1780 περίπου, χωρίς προφανώς να αποκλείεται παρουσία τους από προηγούμενα χρόνια.

Το όμορφο δομημένο περιβάλλον της περιοχής (πέτρινα γεφύρια, εκκλησίες, πέτρινα μονοπάτια, καλντερίμια, αρχοντικά) δημιουργήθηκε κυρίως από τους ξενιτεμένους, και όχι μόνο, Ζαγορίσιους λόγω της αγάπης τους για την πατρίδα και της έμφυτης διάθεσής τους για ευεργεσία στον τόπο γέννησης ή καταγωγής τους.

Οι Σαρακατσάνοι έδωσαν και πήραν από το Ζαγόρι. "Έσωσαν" το Ζαγόρι και πήραν από την ώθηση προς τα "γράμματα". Δεν είναι τυχαίο ότι οι πρώτοι Σαρακατσάνοι που έστειλαν τα παιδιά τους στα γράμματα ήταν οι Σαρακατσάνοι του Ζαγορίου και κοντά σε αυτούς και άλλοι συγγενείς των σε άλλα μέρη της Ηπείρου.

Σήμερα, πολλοί Σαρακατσάνοι δραστηριοποιούνται επαγγελματικά στο Ζαγόρι ή έχουν σε αυτό τα δικά τους σπίτια και συμμετέχουν ενεργά στα κοινά της περιοχής μέσα από τις τοπικές -Δημοτικές αρχές ή τους Πολιτιστικούς Συλλόγους. Αισθάνονται πια το Ζαγόρι ως τόπο καταγωγής τους.

Από τα αξιόλογα πολιτιστικά μνημεία του Ζαγορίου και η Σαρακατσάνικη στάνη στο Γυφτόκαμπο Ζαγορίου, αρμονικά δεμένη με το περιβάλλον, με το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον. Μαρτυράει και αυτή το δέσιμο Σαρακατσάνων και Ζαγορίου. Αποδεικνύεται σοφή η ιδέα να φτιαχτεί εκεί η πρώτη Σαρακατσάνικη στάνη. Το αντάμωμα των Σαρακατσάνων στη στάνη με την ένταξή του στον κατάλογο της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς του Υπ. Πολιτισμού κάνει ακόμα πιο ισχυρό το δέσιμο αυτό.

Συγχαρητήρια σε όσους συνέλαβαν και υλοποίησαν την ιδέα.

Αδελφότης των εν Αθήναις Σαρακατσαναίων Ηπείρου ΕΝΑΡΙΗ ΧΟΡΕΥΤΙΚΩΝ ΤΜΗΜΑΤΩΝ

Με χαρά σας ανακοινώνουμε τη δημιουργία παιδικού χορευτικού τμήματος για τους μικρούς μας φίλους. Θα υποδεχόμαστε κάθε Κυριακή 14:00-15:00 στα γραφεία της Αδελφότητάς μας (Ζήνωνος 30, 3ος όροφος), παιδιά από την ηλικία των 4 ετών. Οι μικροί μας φίλοι θα έρθουν σε επαφή με τη σαρακατσάνικη παράδοση και θα αγαπήσουν τα σαρακατσάνικα τραγούδια, ενώ παράλληλα θα γνωριστούν με άλλα παιδιά από το σινάφι μας.

Τα βιώματα στις παιδικές ηλικίες είναι ιδιαίτερα σημαντικά για την πορεία και το μέλλον των παιδιών και θέλουμε να ενθαρρύνουμε τους γονείς, τους θείους και παππούδες των παιδιών να επικοινωνήσουν με την Αδελφότητα και να φέρουν τα παιδιά τους στα μαθήματα σαρακατσάνικων χορών.

Το μεγάλο μας χορευτικό ξεκινά εκ νέου τις μαζώξεις και τα μαθήματα χορών για φοιτητές και νέους κάθε Κυριακή ώρες 15:00-16:30.

Μετά από 27 χρόνια περίπου, στις 24 Σεπτεμβρίου, `το παιδικό τμήμα ξεκίνησε ξανά μαθήματα χορού και μικρά σαρακατσανοπουλά άκουσαν και χόρεψαν τα τραγούδια μας!! Τα παιδιά είναι η ελπίδα και το μέλλον μας και εμείς οφείλουμε να τους παραδώσουμε όλα όσα παραλάβαμε από τους προγόνους μας.

Ξεχωριστή ημέρα για την Αδελφότητά μας!!!

Για επικοινωνία μπορείτε να καλέσετε στο τηλέφωνο της Αδελφότητάς (2105240777) αλλά και στα μέλη που συντονίζουν τα χορευτικά τμήματα :

Γιάννη Γιαννακό 6974233633,

Ελένη Πάσχου 6957468614

Βάσια Γόγολου 6982873904

Λάμπρο Βαγγελή 6976911592

Σας περιμένουμε όλους!

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Το Ζαγόρι στον κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO 1	1
Νέα συλλόγων Σαρακατσαναίων	1, 6, 7, 9
Κοινωνικά - Συνδρομές - ενισχύσεις για το καρδάρι	2, 11
Η ίδρυση της Αδελφότητας και η διαδρομή της του Αν. Δ. Τσουμάνη 3	3
ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ Ν.Β. Καρατζένης: Ποιμένων λόγος- Από τον Όμηρο έως τις μέρες μας του Κώστα Τραχανά	4
Συγχαρητήρια επιστολή	5
Εισαγωγικές εξετάσεις σε ΑΕΙ και ΤΕΙ	5
Βυζαντινές λέξεις και φράσεις στους Σαρακατσάνους μέρος 6ο του Γιώργου Καπρινιώτη	6
Ιστορικό των Καπρινιωταίων του Γιάννη Καπρινιώτη	6
Το ψωμί του Γιώργου Τσουμάνη	8
Έκθεση πετρογραφίας του Θεόδωρου Μ. Γιαννακού	9
Η ζωή, ιστορία και πολιτιστική παράδοση των Σαρακατσαναίων του Αντωνίου Σκεύα	10
Σαρακατσάνικο παραμύθι: "Κάπκε μουγκή μ' το χέρι σου..." του Γιάννη Ν. Νανά	11
ΜΙΚΡΟΚΕΙΜΕΝΑ του Θ.Γ. Γόγολου: Ο παλιακός σαρακατσάνικος γάμος. Τα τραγούδια της νύφης	12

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΓΑΜΟΙ

- Ο Γρηγόρης Μυριούνης του Ιωσήφ και η Σουσάνα Μπτσόγλου παντρεύτηκαν στη 01/07/2023 στον Αρχάγγελο Πρέβεζας.
- Ο Χρήστος Σαρακατσάνος του Παναγιώτη και της Φρειδερίκης Ελ. Γιαννακού και η Ευαγγελία Αναγνώστου παντρεύτηκαν στις 15/7/2023 στο Τσεπέλοβο.
- Ο Αντώνης Ράπτης του Χαράλαμπου και η Μαρία Αποστολίδου παντρεύτηκαν στις 29/07/2023 στο Μονοδένδρι Ιωαννίνων.
- Η Κατερίνα Χρήστ. Κονάκη και ο Ευάγγελος Δελής παντρεύτηκαν στις 30/7/2023 στα Γιάννενα.
- Ο Χρήστος Κάτσης του Βασιλείου και η Θεοδώρα Καζατζίδου παντρεύτηκαν στις 17/08/2023 στα Γιάννενα.
- Η Μαριάννα Γόγλου του Γιάννη και ο Δονάτος Ντίνης παντρεύτηκαν στις 19/08/2023 στο Καρτέρι Θεσπρωτίας.
- Ο Γιάννης Βαγγελής του Παντελή και η Κωνσταντίνα Πανάγου παντρεύτηκαν στις 29/07/2023 στο Τσεπέλοβο Ιωαννίνων.
- Ο Μάνθος Κων/νου Κατρός και η Χρύσα Ευαγγέλου παντρεύτηκαν στις 19/08/2023 στο Μεσοβούνι Θεσπρωτίας.
- Η Χαρά Πάσχου του Κώστα και ο Αλέξανδρος Χασεμάκης παντρεύτηκαν στις 20/08/2023 στη Νικόπολη Πρέβεζας.
- Η Διαμαντούλα Κατρός του Νικολάου και ο Δημήτρης Χρυστόπουλος παντρεύτηκαν στις 26/08/2023 στο Μεσοβούνι Θεσπρωτίας.
- Ο Δημήτρης Κων. Κάτσης και η Ζωή Ζήκα παντρεύτηκαν στις 26/08/2023 στο Μικαλίτσι Πρέβεζας.
- Η Βασιλική Βαλάκου του Αποστόλη και ο Θανάσης Μπαρμπαγιάννης παντρεύτηκαν στις 03/09/2023.
- Η Ζωή Γιαννακού του Λάμπρου και ο Δημήτρης Παυλίδης παντρεύτηκαν στις 23/09/2023 στην Ηγουμενίτσα.
- Η Χρυσάνθη Αραβαντινού του Αντώνη και της Βασιλικής Π. Κάτσης και ο Δημήτρης Δημόπουλος παντρεύτηκαν στις 30/9/23 στην Πάτρα.
- Η Χριστίνα Κ. Ντάγκα και ο Βασίλης Χρυσίνας παντρεύτηκαν στις 18/09/2023 στο Καστελόριζο.
- Ο Σπύρος Θωμ. Γόγλος και η Ματίνα Ευθυμίου παντρεύτηκαν στις 07/10/2023 στην Ηγουμενίτσα.
- Ο Θανάσης Δόσης και η Σπυριδούλα Μπιστιόλη παντρεύτηκαν στη 01/10/2023 στη Νεοκαισάρεια Ιωαννίνων.
- Ο Γιώργος Παν. Μπάρμπας και η Μικαέλα Μακούλη παντρεύτηκαν στις 10/09/2023 στο Καβαλάρι Λαγκαδά.
- Ο Κων/νος Ελευθ. Σούρλας από Νικόπολη Πρεβέζης και η Αθανασία Γεωργ. Παλαιοπάνου παντρεύτηκαν στις 1/10/2023 στα Γιάννενα.
- Ο Μίλτος Λεων. Κώστας και η Ελεάνα Μάντζιου παντρεύτηκαν στις 14/10/2023 και βάφτισαν την κόρη τους Θάλεια στα Γιάννενα.
- Ο Περικλής Θ. Ράπτης και η Ευαγγελία Μανούσος παντρεύτηκαν στο Ροδοτόπι Ιωαννίνων.
- Η Βασιλική Σπ. Ρουμελιώτη και ο Τσαντούρης Στέφανος παντρεύτηκαν στη Λαμία στις 09/09/2023.

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ

- Ο Λεωνίδας Καζούκας και η Αρετή Γεωργίου απέκτησαν κορίτσι στις 21/7/2023 στην Άρτα.
- Η Ελισσάβετ-Μαρία Δ. Τάγκα και ο Γιώργος Κέφης απέκτησαν αγόρι στις 22/07/2023 στην Αθήνα.
- Η Θεοδώρα Τάγκα του Χρήστου και ο Ηλίας Γερμανός απέκτησαν αγόρι στις 27/08/2023 στην Αθήνα.
- Ο Σπύρος Τσουμάνης του Παύλου και η Αγγελική Τερζόγλου το γένος Μπάρμπα απέκτησαν αγόρι στις 05/09/2023 στη Θεσσαλονίκη.
- Η Νίκη Γιαννακού του Κώστα και ο Γιάννης Μανουσάκης απέκτησαν δίδυμα, αγόρι και κορίτσι, στις 12/09/2023 στην Αθήνα.
- Ο Λευτέρης Λ. Γιαννακός κι η Μάρθα Ανδριώτη απέκτησαν κορίτσι στις 04/10/2023 στην Ηγουμενίτσα.
- Η Τσουμάνη Σπ. Ευγενία και ο Αναστάσιος Ζορμπάς απέκτησαν κορίτσι στις 12/08/2023 στην Κοζάνη.

ΒΑΦΤΙΣΕΙΣ

- Η Λίνα Παππά το γένος Τσουμάνη και ο Βασίλης Δημόπουλος βάφτισαν την κόρη τους Ευαγγελία στις 30/04/2023 στο Τρίκορφο Ναυπακτίας.
- Η Κωνσταντίνα Παπαρούνα του Μιχαήλ και ο Δημήτρης Τιπούρης βάφτισαν τον γιο τους Τρύφωνα-Ορέστη στις 28/05/2023 στα Ιωάννινα.
- Ο Γρηγόρης Μυριούνης του Ιωσήφ και η Σουσάνα Μπτσόγλου βάφτισαν την κόρη τους Αλεξάνδρα στη 01/07/2023 στον Αρχάγγελο Πρέβεζας.
- Η Αθηνά Δημητρίου το γένος Πάσχου και ο Καλιαμούρης Σωτήρης βάφτισαν την κόρη τους Μαρία-Χριστίνα στις 15/08/2023 στην Ηγουμενίτσα.
- Η Μαρία Γρηγ. Κάτσανου και ο Βασίλης Στρακόσι-ας βάφτισαν τον γιο τους Θεόδωρο, στις 20/8/23 στο Λούρο Πρέβεζας.
- Η Διαμαντούλα Κατρός του Νικολάου και ο Δημήτρης Χρυστόπουλος βάφτισαν τον γιο τους Νικόλαο στις 26/08/2023 στο Μεσοβούνι Θεσπρωτίας.
- Ο Δημήτριος Κων. Κάτσης και η Ζωή Ζήκα βάφτισαν την κόρη τους Αμαλία στις 26/8/23 στο Μικαλίτσι Πρέβεζας.
- Η Ανδρομάχη Γεωργ. Χουλιάρη και ο Ανδρέας Μπάμπος βάφτισαν τον γιο τους Κωνσταντίνο στις 03/09/2023 στο Καναλλάκι Πρέβεζας.
- Ο Λάμπρος Δ. Τάγκας και η Βασιλική Αργυρακοπούλου βάφτισαν τον γιο τους Δημήτρη στις 09/09/2023 στην Αθήνα.
- Ο Βασίλης Χαραλάμπους και η Αγγελική Μιχαηλίδου βάφτισαν την κόρη τους Μαρίνα στις 10/09/2023 στην Σαρακατσάνικη Στάνη στο Γυφτόκαμπο Ζαγορίου.
- Η Ντίνα Γιώργου Κάτσανου και ο Τάσος Λόντος βάφτισαν την κόρη τους Ηλέκτρα στις 23/9/23 στο Ρίο Αχαΐας.
- Η Χρυσάνθη Αραβαντινού του Αντώνη και της Βασιλικής Π. Κάτσης και ο Δημήτρης Δημόπουλος βάφτισαν τα δίδυμα αγόρια τους Αντώνη και Κωνσταντίνο στις 30/9/23 στην Πάτρα.
- Ο Κωνσταντίνος Γ. Μακρός και η σύζυγός του Αθηνά Δ. Γατσέλου βάφτισαν την κόρη τους Αφροδίτη στις 1/10/2023 στα Ιωάννινα.
- Η Μαρίνα Λάμπρου Γιαννακού και ο Κώστας Ντέτσικας βάφτισαν την κόρη τους Θεοδώρα στις 08/10/2023 στα Ιωάννινα.
- Ο Λάμπρος Τσολάκος, της Ξένιας Λαμ. Βαγγελή, και η Καίτη Δημητρίου βάφτισαν την κόρη τους στις 3/09/2023 στα Γιάννενα.
- Ο Χριστόφορος Παπιγκιώτης και η Καλλιόπη Μαρκοπούλου βάφτισαν την κόρη τους Εμμανουέλα στις 15/07/2023 στα Κάτω Ραβένια Πωγωνίου.
- Ο Παντελής Τσουμάνης και η Αρετή Παπαδημητρίου βάφτισαν τον γιο τους Δημήτριο στις 24/06/2023 στην Μάζια Ιωαννίνων.
- Η Άννη Δ. Γιαννάκη και ο Κων/νος Παπαλιάς βάφτισαν την κόρη τους Ελένη στα Ιωάννινα στις 30/07/2023

ΘΑΝΑΤΟΙ

- Δήμητρα Μιχάλη Τσουμάνη, 3 (τριών) ετών, στις 3/10/23, στο Πολύκαστρο Κιλκίς (δυστυχώς καλά διαβάσατε. Κρίμα...Τι να πεις σε αυτές τις περιπτώσεις.
- Μαρία χήρα Δημ. Κάτσανου, το γένος Χριστόδουλου Τάγκα, 90 ετών, στις 15/7/23, στα Φλάμπουρα Πρέβεζας.
- Πανωραία συζ. Θεοδώρου Κονάκη, το γένος Καραγιάννη, στις 27/7/2023, στο Καλπάκι.
- Μάνθος Σωτ. Μυριούνης, 67 ετών, στις 3/8/23, στην Φραξίλα Πρέβεζας.
- Παναγιώτης Χρ. Κύπτας, 75 ετών, στις 06/08/2023, στο Νεοχώρι Θεσπρωτίας.
- Ανθούλα Γιούνη το γένος Γεωρ. Μάστορα, 89 ετών, στις 8/9/23, στην Ζίτσα Ιωαννίνων.
- Θωμάς Δημ. Βαγγελής, 76 ετών, στις 16/09/2023 στα Σύβοτα Θεσπρωτίας.
- Αρετή συζ. Παναγιώτη Αλ. Τσουμάνη, ετών 67, στις 13/10/2023, στην Αθήνα.
- Ευάγγελος Κων/νου Τάγκας, ετών 93, στις 17/10/2023, στους Κήπους Ιωαννίνων.

Τα Χαιρετήματα

Τριμηνιαία Εφημερίδα της Αδελφότητας των εν Αθήναις Σαρακατσαναίων Ηπείρου
 Ζήνωνος 30, 3ος όροφος, Τ.Κ. 10437
 τηλ.: 210 5240777, e-mail: xairetimata@gmail.com
 ηλεκτρονική διεύθυνση: www.sarakatsanoi.org
 ΑΦΜ 090174764, ΔΟΥ Α' ΑΘΗΝΑΣ
 ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΝΤΥΠΟΥ: 6242

ΕΚΔΟΤΗΣ: Ο πρόεδρος της Αδελφότητας
 Στράτος Θ. Γούλας, 6972027826

Συντακτική επιτροπή και οικονομική επιμέλεια αυτής
 Δημήτρης Κάτσης 6937426581
 Δημήτρης Λ. Τάγκας, 6945150848

Κοινωνικά Ν. Ιωαννίνων
 Βάσια Γόγλου

Κοινωνικά Ζαγορίου
 Λάμπρος Ναπ. Βαγγελής Αναστάσιος Μιχ. Τσουμάνης

Κοινωνικά Θεσπρωτίας
 Λάμπρος Ναπ. Βαγγελής-Γιάννης Γιαννακός

Κοινωνικά Πρέβεζας
 Πάσχος Έλενα

Αρχειό εφημερίδας
 Γεωργία Λ. Γιαννακού

Τα ευνοήματα άρθρα εκφράζουν
 απόψεις των συντακτών τους

Συνδρομές - ενισχύσεις:
 ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ: 109/007249-48
 GR850110109000010900724948

στο όνομα Βαγγελής Λάμπρος
 EUROBANK:

ΑΡ. ΛΟΓΑΡ.: 0026 0630 0901060 80012
 IBAN GR 230260 63000000 901060 80012

Μην ξεχνάτε όταν καταθέτετε χρήματα να γράφετε
 το ονοματεπώνυμό σας.

Υπεύθυνος Παραγωγής: Apiros hora, Πρεβέζης 93, Αθήνα,
 τηλ: 210 5154920, apiroshora@yahoo.gr

Έχω να λάβω γράμμα σου

Παρέλαβα την εφημερίδα

"Τα Σαρακατσάνικα Χαιρετήματα"

την οποία ξεκοκκαλίζω χωρίς να χρειάζεται...
 η σουϊά που την έχω για καμιά πλατούλα!

Συγχαρητήρια στην "Αδελφότητα των εν Αθήναις Σαρακατσαναίων Ηπείρου" για την συμπλήρωση 50 χρόνων από την ίδρυσή της και την πραγματικά αξιολογη δράση παρουσία της όλα αυτά τα χρόνια.

Την συγχαίρω επίσης για το αφιέρωμα στον Αλέξανδρο Παρλάντζα που γεννήθηκε μεγάλωσε "έφυγε", κτηνοτρόφος γαρ της παραδοσιακής νομαδικής κτηνοτροφίας που χάνεται σε βάθος χρόνου των προγόνων μας ορειβίων Σαρακατσάνων που έζησαν αγωνίστηκαν δημιουργήσαν στα ψηλά βνά όπου το βλέμμα χάνονταν στην απεραντοσύνη του ορίζοντα αναπνέοντας τον καθαρίο αέρα.

Λαϊκός ποιητής ο Αλέξανδρος Παρλάντζας που με τα ποιήματα του κατέγραφε τη σαρακατσάνικη ποιμενική ζωή με τον δικό του μοναδικό τρόπο χρησιμοποιώντας τη λαλιά μας.

Ελπίζω εύχομαι να δούμε τα ποιήματά του να κυκλοφορήσουν σε ένα βιβλίο· μην ξεχνούμε ότι αποτελούν, Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά, να προστεθούν στα ήδη αρκετά να μην πω πολλά βιβλία για το μελέτι το σ'νάφι μας.

Να είναι ελαφρύ το χόμα που τον σκεπάζει.

Ευχαριστώ και πάλι την Αδελφότητα των εν Αθήναις Σαρακατσαναίων Ηπείρου να τα κατοστήσουν.

Καλή δύναμη επιτυχία στα Δύο νέα Διοικητικά Συμβούλια (Μαρτιάτικα) της Αδελφότητας των Σαρακατσαναίων Ηπείρου με έδρα την Αθήνα και αντίστοιχα με έδρα τα Γιάννενα.

Γιώργος Αλ. Σουφλιάς

Η ίδρυση της Αδελφότητας και η διαδρομή της

Η Αδελφότητα Σαρακατσαναίων Ηπείρου (ΑΣΗ) ως γνωστόν έκλεισε πενήντα χρόνια διαδρομής το καλοκαίρι του 2023.

Θα ήθελα να αναφερθώ σχετικά με τη δομή της, από ποιον και πότε έπεσε η ιδέα να ιδρυθεί,

Του Ανδρέα Δ. Τσουμάνη γιατί διακινούνται διάφορες απόψεις, άλλες ηθελπημένα και άλλες από άγνοια για το πότε και από ποιους ιδρύθηκε.

Αρκετά χρόνια πριν, πάνω από πενήντα χρόνια περίπου, βρισκόμαστε στην Αθήνα μία παρέα από Σαρακατσαναίους, νεαροί όλοι μας τότε και είχαμε τακτικές συναντήσεις. Θα αναφερθώ στα ονόματα μόνο και μόνο για ιστορικούς λόγους, ίσως να ξεχάσω κάποιον - ζητώ προκαταβολικά συγγνώμη - πέρασαν τόσα χρόνια.

Την παρέα αποτελούσαμε οι εξής: Βαγγέλης Δελμηπύρος, δάσκαλος με μετεκπαίδευση στην Αθήνα, Νίκος Πάσχος δάσκαλος για τον ίδιο λόγο στην Αθήνα, Ηλίας Κάλλης εμπορικός αντιπρόσωπος, Κώστας Νικ. Τάγκας στη σχολή Τηλεπικοινωνίας ΟΤΕ και εγώ φοιτητής και εργαζόμενος με σύμβαση στην Ε.Σ.Υ.Ε.

Από μερικούς Θεσσαλούς Σαρακατσαναίους φοιτητές, έμαθα ότι στη Λάρισα είχαν Σύλλογο Σαρακατσαναίων, τον πρώτο στην Ελλάδα, τον οποίον ίδρυσε ο Νίκος Κατσαρός, δικηγόρος τότε, και αργότερα Αντιπρόεδρος της Βουλής και καλός φίλος μου. Το συζήτησα αυτό με τον Βαγγέλη Δελμηπύρο, ο οποίος είχε πάντα την επιθυμία να οργανωθούμε και στην Ήπειρο και να φτιάξουμε σύλλογο Σαρακατσαναίων.

Θα αναφερθώ και στο παρακάτω γεγονός που μεγάλωσε την επιθυμία μας για την ίδρυση της Α.Σ.Η.

Τότε στην Αθήνα υπήρχε μια ομάδα Ανθρωπολόγων ερευνητών, επικεφαλής της οποίας ήταν ο Άρης Πουλιανός, που μελετούσε τους Σαρακατσαναίους, με μέτρημα του κρανίου και αιματολογικές εξετάσεις. Μάλιστα μας ρωτούσαν εάν είμαστε από μάνα και πατέρα Σαρακατσαναίοι.

Από τα γεγονότα αυτά παρακινούμενος ο Βαγγέλης μου λέει: *Πολύ ενδιαφέρον έχουν αυτοί για εμάς, δεν κάνουμε και εμείς σύλλογο να είμαστε πιο δυνατοί;*

Έτσι έπεσε η πρώτη ιδέα και ξεκινήσαμε. Δεν άρχισαν οι συναντήσεις της ομάδας που ανέφερα παραπάνω την οποία ο Ηλίας Κάλλης, αποκαλούσε Φιλική Εταιρεία, πότε στο διαμέρισμα που έμενα εγώ στο Παγκράτι και πότε στο διαμέρισμα των δύο δασκάλων στα Εξάρχεια.

Εγώ και ο Κώστας Τάγκας για να πω την αλήθεια, είχαμε δισταγμό αν θα το δεχτούν στην Ήπειρο και μας ακολουθήσουν. Οι δύο δάσκαλοι, με το ήπιο δασκαλικό ύφος μας έπεισαν να κάνουμε προσπάθεια και ότι θα πετύχουμε. Ο πιο φανατικός υποστηρικτής για την ίδρυση, και ανυ-

πόμονος ήταν ο Ηλίας Κάλλης. Θυμάμαι που είπε: *Εμείς θα ξεκινήσουμε, όποιος θέλει ας ακολουθήσει και να έρθει, οι άλλοι να πάνε στον διάβολο.*

Αποφασίσαμε ότι ο Σύλλογος, θα εκπροσωπεί όλη την Ήπειρο, εξάλλου είμαστε στην Ήπειρο λίγο-πολύ συγγενείς και αδελφια όλοι και έτσι προέκυψε και το όνομα Α.Σ.Η. Η απόφαση πάρθηκε. Την άλλη χρονιά το καλοκαίρι θα ξεκινήσαμε τη συγκέντρωση στο χωριό Τσεπέλοβο στη θέση Σελιό, εκεί που αργότερα έγινε η μαθητική εστία του Γυμνασίου. Εγώ τότε θυμάμαι πέρασα από το Κουκούλι να πάρω και τη γνώμη του δασκαλού Χρήστου Τσουμάνη· ήταν πιο μεγάλος και πιο έμπειρος, για τους Σαρακατσαναίους. Μου είπε να προχωρήσουμε χωρίς κανένα δισταγμό και μάλιστα είπε: *Αργήσαμε, έπρεπε από χρόνια να γίνει.*

Πράγματι η συγκέντρωση είχε μεγάλη επιτυχία και στο πλήθος, αλλά και στην επικράτηση της ιδέας. Έγινε προσωρινό Δ.Σ. το οποίο και προκήρυξε εκλογές, που έγιναν στα Γιάννινα το καλοκαίρι του 1973, στον κινηματογράφο ΟΡΦΕΑ. Κανείς μας δεν πίστευε ότι θα είχαμε τόση μεγάλη προσέλευση, ασφυκτικά γεμάτη η μεγάλη αίθουσα. Σε μια στιγμή με πλησίασε ο Βαγγέλης και μου λέει: *Δεν σου τα 'λεγα στην Αθήνα ότι θα πάμε πολύ καλά;* Έγιναν εκλογές με πρόεδρο της Γενικής Συνέλευσης εμένα και γραμματείς ο Γιάννης Τσουμάνης, φοιτητής νομίζω και ο Γιώργος Καπρινιώτης, καθηγητής, τότε. Εξελέγησαν και αποτέλεσαν το πρώτο Δ.Σ. της Α.Σ.Η. Οι:

- Κώστας Τσουμάνης, Πολ. Μηχανικός- Νομομχανικός, Πρόεδρος,
- Σωτήρης Βαγγελίς, έμπορος, μέλος
- Βαγγέλης Δελμηπύρος, δάσκαλος, μέλος
- Θεόδωρος Μακρής, Πολ. Μηχανικός, μέλος
- Κώστας Κολιός, επιχειρηματίας, μέλος
- Δημήτρης Τάγκας, καθηγητής, μέλος
- Γεώργιος Φερεντίνος, υπάλληλος ΙΚΑ, μέλος.

Η αρχή ήταν δύσκολη, τα οικονομικά στοιχεία της Α.Σ.Η. ανύπαρκτα. Τότε ο Κώστας Κολιός, διέθεσε ένα δωμάτιο από τα γραφεία της επιχειρήσής του για τις συνεδριάσεις του Δ.Σ. της Α.Σ.Η.

Ακολούθησαν μετά πέντε χρόνια με δυσκολίες, από ενοίκιο σε ενοίκιο για γραφείο, μετακινούμενοι σαν τους προγόνους μας από λιβάδι σε λιβάδι αυτοί, από κτίριο σε κτίριο εμείς. Τότε ήρθε από τη Γερμανία ο Ευριπίδης Μακρής, ανέλαβε Πρόεδρος και κάναμε επιτροπές για εράνους από Σαρακατσαναίους, ώστε να αγοράσουμε ένα γραφείο. Ευτυχώς πέτυχε αυτή η προσπάθεια και αγοράστηκε η σημερινή αίθουσα. Τα χρήματα του εράνου δεν κάλυψαν την αγορά και πήραμε δάνειο από την Εθνική Τράπεζα, βοήθησαν οι δύο Σαρακατσαναίοι τραπεζοϋπάλληλοι, ο Λάμπρος Μάστορας και ο Παύλος Μυριούνης με

υποθήκη την αίθουσα.

Εδώ θα ήθελα να αναφερθώ σε μια άσχημη περίοδο που πέρασε η Αδελφότητα, την οποία προκάλεσε η κακότητα μερικών Σαρακατσαναίων που παραλίγο να χάναμε την αίθουσα και ακόμη τη διάλυση της Α.Σ.Η. Το έτος 1987, πρόεδρος ο Ε. Μακρής, εγώ γραμματέας, ο Λάμπρος Ράπτης υπεύθυνος όπως πάντα των χορευτικών τμημάτων, η προσφορά του οποίου στην Α.Σ.Η. ήταν μεγάλη, κάναμε το αντάμωμα στη Στάνη στον Γυφτόκαμπο. Εκείνη τη χρονιά δεν πήγαμε καλά, χρεώθηκε η Αδελφότητα. Επειδή την οργάνωση στο μπαρ για την εξυπηρέτηση των προσκεκλημένων παρείχαν τα παιδιά του Ευριπίδη Μακρή, μερικοί κακόβουλοι άρχισαν να ασκούν πικρόχολη κριτική στον Ευριπίδη, παραβλέποντας την μέχρι τότε προσφορά του στην Α.Σ.Η. Ο Ευριπίδης δικαιολογημένα πικράθηκε και ήθελε να παραιτηθεί, προσπάθησα εγώ και ο Λάμπρος να τον μεταπείσουμε και ήταν τόση η πικρία του και δικαιολογημένα μας είπε: *Παιδιά, κάντε ό,τι μπορείτε, εγώ δεν αντέχω άλλο.* Έτσι εκείνη τη χρονιά δεν έγινε χορός στα Γιάννινα.

Την άλλη χρονιά ανέλαβα Πρόεδρος και με τον Λάμπρο Ράπτη και τον Χάρη Γιαννακό προσπαθήσαμε να κρατήσουμε την Α.Σ.Η. όρθια. Δυστυχώς τα οικονομικά ήταν άσχημα, χρωστούσαμε παντού, η τράπεζα απειλούσε για τις απλήρωτες δόσεις, τα προβλήματα ήταν πολλά. Για καλή μας τύχη τότε Υπουργός Πολιτισμού ήταν ο Ηπειρώτης Γ. Μυλωνάς και γενικός γραμματέας ο καλός μου φίλος Ανδρέας Σαρηνιάννης. Πήρα την απόφαση να πάω στην Αθήνα, στο Υπουργείο διότι άλλη ελπίδα δεν υπήρχε να λυθούν τα οικονομικά προβλήματα της Α.Σ.Η. Είχαμε φτάσει σε αδιέξοδο. Πράγματι πήγα στο υπουργείο, ο Σαρηνιάννης τον οποίον ευχαριστώ για ακόμη μία φορά με παρουσίασε στον υπουργό, στον οποίο εξέθεσα όλη την κατάσταση της Αδελφότητας και για καλή μας τύχη έδειξε κατανόηση και μας χορήγησε 600.000 δρχ. Έτσι λύσαμε το πρόβλημα των δόσεων της τράπεζας για να αποφύγουμε την κατάσχεση και στη συνέχεια κάναμε γενική επισκευή στην αίθουσα, διότι ήταν σε άσχημη κατάσταση από τους προηγούμενους ενοικιαστές.

Επίσης, κατασκευάσαμε τα πρώτα κονάκια στη στάνη με σιδηροκατασκευή για να αντέχουν. Δυστυχώς, γι'αυτό δεχτήκαμε κριτική από μερικούς Σαρακατσαναίους: *Πού το είδατε αυτό να γίνονται κονάκια σιδερένια;* Την άλλη χρονιά ο Χάρης Γιαννακός που έγινε πρόεδρος επένδυσε με λούρια τα σίδερα για να μην φαίνονται και διαμαρτύρονται διάφοροι κακοί κριτές.

Έκτοτε η Αδελφότητα ξεπέρασε τα οικονομικά προβλήματα και κάθε χρόνο είχε και αρκετό χρηματικό ποσό απόθεμα. Όλα τα Δ. Συμβούλια δούλεψαν πάντα για το καλό της Αδελφότητας.

Εύχομαι στο νέο Δ.Σ. καλή επιτυχία· είναι όλοι νέα παιδιά και να μη δίνουν σημασία στις κακόβουλες κριτικές.

Γεώργιος Δ. Καψάλης, με την παράταξη του εκλεγέντα Δημάρχου Θ. Μπέγκα

Γιώργος Λαδιάς, με την παράταξη της Τατιάνας Καλογιάννη

Δήμος Πωγωνίου

Ο Δήμαρχος Κων/νος Καψάλης (για πολλοστή φορά) και οι Ντάγκας Θεόδωρος και Κάκκος Ευθύμιος με την παράταξη του Δημάρχου.

Δήμος Ζαγορίου

Θεοκάρης Λαδιάς, Θεόδωρος Θ. Πάσχος, Βούρβου Αγγελική, Βούρβου Χριστίνα, Ράπτης Ηλίας, Γιάννης Χ. Αρβανίτης

Δήμος Πρεβέζης

Γρηγόρης Αθ. Κουμπής και Κων/νος Αριστ. Ακρίβης με την παράταξη του Δημάρχου Ν. Γεωργάκου

Δήμος Ηγουμενίσσας

Σπυρίδων Ι. Βαλάκος και Χρήστος Κ. Καρβούνης

Δήμος Φιλιατών

Σπύρος Ανδ. Φερεντίνος με την παράταξη του νέου Δημάρχου Β. Τσίγκου

Δημοτικές και Περιφερειακές εκλογές 2023.

Έκλεισαν για φέτος οι κάλπες. Δύο Βουλευτικές, δύο Δημοτικές-Περιφερειακές, εκλογές σε Σωματεία-Αδελφότητες και δεν συμμαζεύεται. Ευκαιρία να μιλάει ο λαός. Αν και μάλλον μιλάει η αποχή. Ουδέν λάθος αναγνωρίζεται μετά την απομάκρυνση εκ του Ταμείου και εκ της κάλπης. Δεν ήξερες, δεν ρώταγες, έλεγαν οι παλιοί.

Στις πρόσφατες Δημοτικές-Περιφερειακές εκλογές συμμετείχαν στην Ήπειρο αρκετοί Σαρακατσάνοι υποψήφιοι ως Περιφερειακοί Σύμβουλοι, Δήμαρχοι,

Δημοτικοί Σύμβουλοι, Πρόεδροι και μέλη τοπικών συμβουλίων. Οι Σαρακατσάνοι συμμετέχουν ως ισότιμα πλέον μέλη στα κέντρα λήψης αποφάσεων των τοπικών κοινωνιών, που σημειώστε δέχτηκαν να τους εγγράψουν ως Δημότες αφού τις ανάγκασε η Πολιτεία πριν 80 περίπου χρόνια. Είναι και αυτό ένα δείγμα της πλήρους ενσωμάτωσής τους στην υπόλοιπη κοινωνία. Παραθέτουμε όσα ονόματα νεοεκλεχθέντων Δημοτικών Συμβούλων καταφέρουμε να συγκεντρώσουμε μέχρι την έκδοση του φύλλου αυτού, γιατί δεν έχει ολοκληρωθεί η οριστικοποίηση των αποτελεσμάτων και σταυροδοσιών από τα Πρωτοδικεία. Στο επόμενο φύλλο θα διορθώσουμε τυχόν λάθη και θα συμπληρώσουμε πιθανές παραλείψεις. Άλλωστε οι νέοι Δημοτικοί άρχοντες θα αναλάβουν από το νέο έτος.

Δήμος Ιωαννιτών

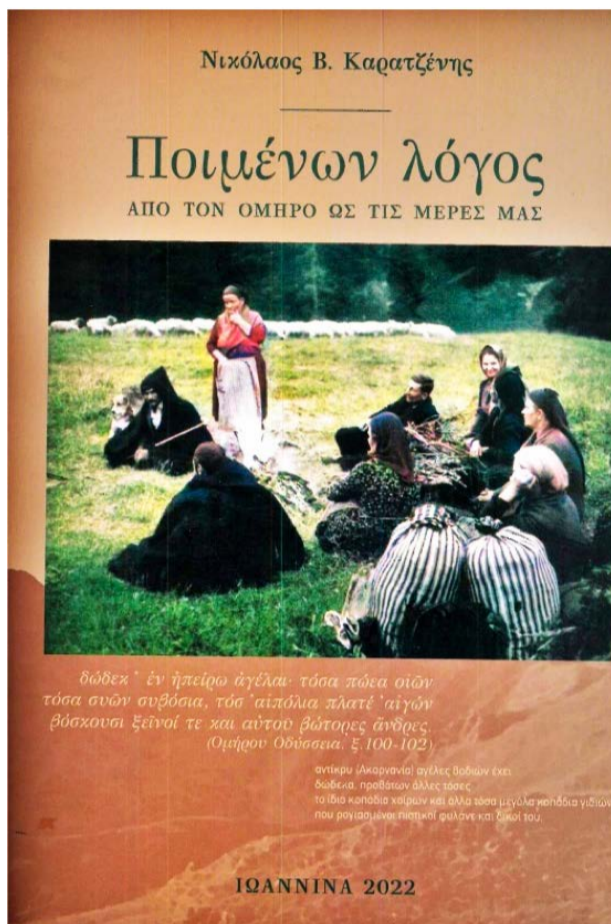
Όλυ (Ολγα) Γ. Τσουμάνη, επικεφαλής της Παράταξης "Λαϊκή συσπείρωση"

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ Ποιμένων λόγος-Από τον Όμηρο έως τις μέρες μας

N.B. Καρατζένης Έκδοση Δήμου Βορείων Τζουμέρκων 2022 σελ.408

Γράφει ο Κώστας Τραχανάς

Στο βιβλίο «Ποιμένων Λόγος» επιχειρείται μια ερμηνευτική, νοηματική και ετυμολογική προσέγγιση του λεξιλογίου και του γλωσσικού ιδιώματος των ποιμένων της Νότιας Πίνδου, από το Βαθύπεδο Βορείων Τζουμέρκων έως Θεοδώριανα και Μεσούντα Ανατολικών Τζουμέρκων. Στις 4.700 λέξεις και φράσεις που περιλαμβάνονται στο βιβλίο, οι 2.500 αναφέρονται στην ειδική ποιμενική ορολογία και οι 2.200 χρησιμοποιούνται από το σύνολο των κατοίκων

της εν λόγω περιοχής,ως εκ τούτου το περιεχόμενο του βιβλίου τούτου δεν αναδεικνύει τον λόγο, δηλ. τη σκέψη,τη νοοτροπία και τη βιοθεωρία των ανθρώπων των κοπαδιών μόνο, αλλά ενσαρκώνει την εσωτερική ιστορία, δηλ. τις ιστορικές, πολιτιστικές και οικονομικές συνθήκες της ζωής μιας ευρύτερης κοινότητας ανθρώπων, αυτής των Τζουμέρκων της Νότιας Πίνδου και τεκμηριώνει την παρουσία τους στον τόπο και στον ιστορικό χρόνο.

Οι λέξεις και οι φράσεις του λόγου των ανθρώπων της Νότιας Πίνδου, δεν είναι απλώς λεκτικοί τύποι που σταχυολογήθηκαν σε ένα λεξικό για να προφυλαχθούν από την αδυσώπητη λήθη, έχουν ειδικό βάρος, γιατί είναι εμποτισμένες με εικόνες, βιώματα, μνήμες, ηθικούς κώδικες, ευαίσθητες εμπειρίες, συναισθήματα και αποτυπώνουν αδρά το ύφος ζωής και το ήθος της αγροτοποιμενικής κοινωνίας και ειδικότερα αυτό των ανθρώπων της ορεινής μικρής πατρίδας. Το γεγονός ότι στον λόγο των κατοίκων των ορεινών περιοχών της Πίνδου επιβίωσαν λέξεις, που οι ετυμολογικές τους ρίζες ανάγονται στα Ομηρικά έπη, στην ελληνική κλασική αρχαιότητα, στους ελληνιστικούς και στους μεσαιωνικούς χρόνους, αποδεικνύει ότι οι άνθρωποι που έζησαν και εξακολουθούν να ζουν σε αυτές έχουν εγγράψει στην γλωσσική τους μνήμη τον λόγο των μακρινών τους προπατόρων και ένα τέλει οι λέξεις συνδέουν στους αιώνες τις γενεές των ανθρώπων. Οι ποιμένες χωρίς να «ξέρουν γράμματα», μας άφησαν μνημεία πολιτισμού, λέξεις, φράσεις, παροιμίες, τραγούδια, τα οποία ο πετροκαταλύτης χρόνος δεν κατόρθωσε να αφανίσει. Στις οχτακόσες (800) παραπομπές στην Ιλιάδα και στην Οδύσεια διαφαίνεται η αδιάσπαστη συνέχεια του λόγου των Τζουμερκιωτών από την ομηρική εποχή έως το σήμερα, ενώ στους στίχους των δημοτικών τραγουδιών, τα περισσότερα των οποίων είναι άγνωστα στο ευρύ κοινό, αποτυπώνεται ο λαϊκός πολιτισμός των ανθρώπων της ελληνικής περιφέρειας. Οι λέξεις

αυτές παραμένουν ίδιες εδώ και 4.000 χρόνια, από τις πρώτες γραπτές πινακίδες της ελληνικής σε γραμμική Α' και Β' ή είναι παράγωγα αυτών. Για την ερμηνεία ορισμένων ποιμενικών φράσεων και όρων ο συγγραφέας στηρίχτηκε στον νομάδων τις ιδέες στις οποίες δεν κατέληξαν αυθαίρετα αλλά από παρατηρήσεις της συμπεριφοράς των ζώων και κυρίως της συναισθηματικής νοημοσύνης αυτών,την οποία οι ποιμένες εξαίρουν ιδιαίτερα. Οι ποιμενικές αυτές λέξεις παράγονται από τους ήχους της φύσης και από τη συμπεριφορά των ζώων. Στο βιβλίο αυτό έχουν συμπεριληφθεί ιδιωματοισμοί και λέξεις της ευρύτερης περιοχής των Τζουμέρκων, συγκεκριμένα των χωριών: Βαθυπέδου, Συρράκου, Καλαρρυτών, Μασσουκιού, Πραμάντων, Μελισσουργών, Αγνάντων, Καταράκτη, Βουλγαρελίου, Αθαμανίου, Μεσούντας, Θεοδωριάνων και Νεράιδας.

«Καλότυχά 'ναι τα βουνά...». Κι εμείς καλότυχοι που ζούμε στον πανέμορφο αυτό τόπο με τα ψηλά και τα απειθάρχητα βουνά, τους απροσκύνητους όγκους, τις καλογραμμένες βουνοκορφές, τις χιονισμένες ακρώρειες, τους ουρανοκρέμαστους γκρεμούς, τα απύθμενα βάραθρα, τις μακρόσυρτες πλαγιές, τις αιώνια παγωμένες ορθοπλαγιές, τις πηγές τις λαλαίουσες, τους λιοπερίχυτους Πινδικούς λειμώνες, τα σμαραγδένια οροπέδια, τα αφρισμένα ποτάμια, τις πλατανόφιλες ρεματιές, τα καταράχια, τα διάσελα, τις λαγκαδιές, τους καταράκτες (τις σούδες, τα υδάτινα στολίδια της φύσης), τα ελατοδάσση, τα βοσκοτόπια, τις πανέμορφες λάκκες και τις βαθιές χαράδρες. Οι στάνες, τα βοσκοτόπια και τα χωριά μας είναι φωλιές που κρέμονται στα πλάγια της χιοσκεπάστης οροσειράς της νότιας Πίνδου. Τόπος με έντονες πτυχώσεις, τραχύς και δύσκολος στην προσέγγιση και στο διάβα του. Ήταν επιτακτική η ανάγκη για τους προγόνους μας να υπερνικήσουν κάθε εμπόδιο και τα κατάφεραν δημιουργώντας εκπληκτικά μονοπάτια, λαξεμένα σκαλοπάτια, ένα πολύπλοκο σύστημα γάιδαρο-μουλαρόδρομων που απλώνεται σα δίκτυο και δρασκελίζει κορυφογραμμές και πλαγιές διασχίζοντας απέραντα δάση.

Ο συμπατριώτης μας Νίκος Καρατζένης μας οδηγεί με το βιβλίο του «Ποιμένων Λόγος» σε έναν κόσμο ...φτωχοπλούσιο, δηλαδή στερημένος από τα πλέον στοιχειώδη βιοποριστικά είδη αλλά σε ένα κόσμο πάμπλουτο από παραδόσεις, ήθος,φρεσκάδα των ανθρώπων και αδιατάρακτες λειτουργίες της φύσης, όπου βασιλεύει η στωικότητα, η γαλήνη, η αρμονία,ο καθαρός νους, όπου η μυρωδιά από έλατα, ρίγανη, θρούμπη, βαθυπράσινο χορτάρι, βρεγμένο χώμα, κατάλευκο χιόνι και αγριολούλουδα αποκτά μια διάσταση μαγική, παραπέμποντάς μας σε ένα επίγειο, ξεχασμένο από όλους Παράδεισο. Δίνει ο συγγραφέας με το έργο του ένα ανεπανάληπτο μωσαϊκό της ζωής της υπαίθρου, όπου περιγράφει τη σκληρότητά της, την πείνα, τις κακουχίες, τη φτώχεια, τις αναποδιές, τις ομορφιές της.

Γλώσσα επεξεργασμένη και αυθεντική, πλούσια και με αυθεντικότητα στο αίσθημα. Ωμή δυνατή γλώσσα. Εικονοποιοτική γραφή. Μια γλώσσα μάγισσα γεμάτη μνήμες, με έντονα ιδιωματικά και βιωματικά στοιχεία, ξεκολλά ολάκερες τούφες χιονιού από τις πλαγιές, αποκαλύπτοντας πείνα,φτώχεια, στάνες, γρέκια, τρόμους και φανερώσεις. Ψήνει ο συγγραφέας καλά τις φράσεις και τις λέξεις, να μη χυλώνουν, να μη τρίβονται. Θέλει να μυρίζουν οικειότητα, να σε κρατάνε. Να είναι σαν να σε ζεσταίνουν από μέσα, από το στομάχι. Να σου αρέσουν επειδή είναι απλές, να νομίζεις πως κάπου μέσα σου την ξέρεις τη συνταγή ή πως μπορείς να τη μαντέψεις. Ζωές θνητές, στριμωγμένες σε λέξεις. Ένα βιβλίο καμωμένο από γη,ανθρώπους και ζώα, γεμάτο εκκωφαντική λύπη, μα και βουβή απαντοχή. Στο βιβλίο αυτό συνυπάρχουν πολλά και αρκετά διαφορετικά μεταξύ τους στοιχεία: μνημονικά κάδρα, αδρές περιγραφές του ηπειρώτικου τοπίου, πρωτότυπες φωτογραφίες, ποιήματα, δημοτικά τραγούδια, ντοπολαλίες και τοπωνύμια, παπαδιαμαντική μιμική, ποιήματα και τραγούδια. Βάζει μουσική στα κείμενά στις λεζάντες

«Η Ελληνική γλώσσα είναι το αγκωνάρι του πολιτισμού μας και η μητρική γλώσσα του Δυτικού πολιτισμού. Είστε εγκληματίες όταν δεν δίνετε το θσαυρό της ελληνικής γλώσσας στα παιδιά σας»

Καναδός καθηγητής Νεοελληνικής Φιλολογίας στο πανεπιστήμιο του Μόντρεαλ, Ζακ Μπουσάρ

700π.Χ. ο Ησίοδος, ποιητής, συγγραφέας,αφηγητής και βοσκός, μας δίνει λεπτομέρειες για την οικογένειά του,τις εμπειρίες του και τον τρόπο ζωής του. Θα μπορούσε να πει κανείς ότι είναι το πρώτο άτομο στην Ευρώπη και μακρινός λογοτεχνικός παππούς του Νίκου Β. Καρατζένη και όλων των συγγραφέων και ποιητών. Ο Ησίοδος διηγείται ότι ο πατέρας του μετανάστευσε από τη Μικρά Ασία στη Βοιωτία «δραπετεύοντας όχι ακριβώς από την αφθονία, την ευτυχία και τα πλούτη, αλλά από την ανέχεια». Με το χαρακτηριστικό του πικρό χιούμορ, διαμαρτύρεται για το ασήμαντο βρομιάρικο χωριουδάκι με το όνομα Άσκηρ, βορειοδυτικά της Αττικής, όπου εγκαταστάθηκε η οικογένεια, «χωριό μίζερο, κακό τον χειμώνα, σκληρό το καλοκαίρι και καλό ποτέ».

Περιγράφει πώς γεννήθηκε η ποιητική του κλίση. Ο Ησίοδος ήταν νεαρός βοσκός που περνούσε τις μέρες του στη μοναξιά του βουνού, όπου κοιμόταν καταγής μαζί με τα ζώα του πατέρα του. Καθώς περιδιάβαινε στα βοσκοτόπια το καλοκαίρι, δημιούργησε έναν φανταστικό κόσμο από στίχους, μουσική και λέξεις. Ένας εσωτερικός κόσμος ταυτόχρονα παραδεισένιος και επικίνδυνος. Μια μέρα, ενώ βοσκούσε το κοπάδι του στους πρόποδες του Ελικώνα, είδε ένα όραμα. Εμφανίστηκαν μπροστά του οι εννέα Μούσες, του έμαθαν ένα τραγούδι, του εμφύσησαν το χάρισμά του και έβαλαν στα χέρια του ένα κλαδί δάφνης...

Ο Ησίοδος το παιδί-ποιητής, περιστοιχισμένο από σιωπή, βελάσματα και σβουινιές, αποκαλύπτει εδώ την εμμονή του για τις λέξεις. Τις λέξεις που αγαπά κι εκείνες που τον τρομάζουν εξαιτίας της δύναμής τους, εξαιτίας της κακής τους χρήσης από τον άνθρωπο.

Στο «Έργα και Ημέραι», αυτός ο βοσκός ποιητής και συγγραφέας αφηγείται την εποποιία του καιρού του, ότι τα κατορθώματα του παρελθόντος, όπως ο Όμηρος. Περιγράφει ένα διαφορετικό είδος ηρωισμού: τον σκληρό αγώνα επιβίωσης κάτω από δύσκολες συνθήκες. Χρησιμοποιεί τον επίσημο εξάμετρο στίχο του Ομήρου για να μιλήσει για τη σπορά και το κλάδεμα, τον ευνοχισμό των προβάτων και το κράξιμο των γερανών, τα στάχυα και τα βελανίδια,τη βρόμικη γη, το κρασί που ζεσταίνει τις κρύες νύχτες της υπαίθρου. Επινοεί θρύλους, μύθους με πρωταγωνιστές ζώα και γνωμικά με μια ζοφερή επαρχιώτικη σοφία...

Οργισμένος και δύσθυμος,απειλεί με θεία τιμωρία τις δικαστικές αρχές που, προκειμένου να γεμίσουν τις τσέπες τους,ευνοούν πάντα τους ισχυρούς και λεπτατούν τους φτωχούς ποιμένες και χωρικούς.

Πολλοί Έλληνες της εποχής του επιθυμούσαν πιο δίκαια θεμέλια για τον κοινό βίο και πιο ισότιμη διανομή του πλούτου. Το βιβλίο «Έργα και Ημέραι» μιλούσε σε αυτούς τους ανθρώπους για την αξία της υπομονετικής και κοπιαστικής εργασίας,για τον σεβασμό στον άλλο, για τη δίψα για δικαιοσύνη. Παρά τις προσβλητικές του λέξεις κατά των βασιλέων, το ποίημα έγινε απαραίτητο ανάγνωσμα και, εν συνεχεία, εντάχθηκε στη σχολική ύλη...

Εκεί στη φτωχική Άσκηρ Αττικής,γεννιέται η κοινωνική ποίηση...

Αυτά θυμήθηκα όταν ο Νίκος Καρατζένης μας διηγήθηκε πώς 14 χρονών παιδί, η μεγαλύτερη αδελφή του, του έδωσε την Οδύσεια του Ομήρου να την διαβάσει το καλοκαίρι,που θα φύλαγε στα Τζουμέρκα, τα πρόβατα του πατέρα του και μετά από 55 χρόνια,σαν βοσκός, φιλόλογος,ποιητής, συγγραφέας και έχοντας εμμονή με τις λέξεις των ποιμένων, σαν ένας σύγχρονος Ησίοδος (χωρίς να του εμφανισθούν οι εννέα Μούσες, κόρες της θεάς Μνημοσύνης), έγραψε το αριστουργηματικό έργο «Ποιμένων Λόγος»...

των φωτογραφιών του, η ποίηση ενεδρεύει σε κάθε λέξη και έννοια. Υπάρχουν λέξεις στο βιβλίο που στη συνείδηση των ανθρώπων ζυγίζουν όσο ένα φτερό από την κοιλιά μιας σουσουράδας, μα υπάρχουν και λέξεις που ζυγίζουν όσο ένα βουνό. Λέξεις που βαραίνουν στο νου και στην καρδιά και αφήνουν σημάδι ανεξίτηλο στη ζωή των ανθρώπων. Λέξεις σκοτισμένες, σκόρπιες, θαμπές. Λέξεις πνιγμένες στην αγάπη και την προσμονή. Περίεργες λέξεις. Πότε ανάλαφρες και πότε ασήκωτες που δένουν με την ντοπολαλιά. Στέρρες κι ανθεκτικές στην κίνηση των αιώνων. Κάθε λέξη και ένα βήμα ιστορίας. Λέξεις με διαφορετική καταγωγή, στρογγυλεμένες και χρηστικές, για να χωρέσουν, να σφηνώσουν, να ισορροπήσουν με ακρίβεια. Λέξεις με ειδικό βάρος, αστραπές στις πρώτες βροχές του χειμώνα. Λέξεις κοφτερές. Λέξεις και σπαραγμοί, μεγαλειώδεις στιγμές αλλά και βαθιάς περιουλοσύνης. Οι λέξεις των νομάδων της Πίνδου σε ζαλώνουν στοργικά στον ώμο και σε ταξιδεύουν στη χιονισμένη αέναη Ήπειρο, στην κατάλευκη Ν. Πίνδο. Ωδίνες μακρόσυρτες, μελωδικές ξεγεννούν λέξεις παλιές, αρχαϊκές, γιαγιάδιστικές, ρέουν όπως το γάργαρο νεράκι απ' τις πηγές των ψηλών βουνών και κυλούν με τρυφεράδα, σαν νανούρισμα στις ρούγες των έρημων οικισμών, ανασταίνοντας ιστορίες με νεράιδες και ξωτικά, αερικά, τελώνια της φύσης, στοιχειά και λαϊκές φαντασίες, που στοιχειώνουν και εξαχνίζουν συνάμα τον τόπο. Ωδή στη φύση, τους ποιμένες και τα ζώα, οι λέξεις του Νίκου Καρατζένη, τεμαχίζουν την πατρίδα των Αθαμάνων σε χίλια κομμάτια ξανά σε μια ολόφωτη ολότητα.

Η ποιμενική ζωή δεν είναι απόμακρη μελωδία μιας φλογέρας, δεν είναι οι ψηλές ραχούλες και οι πανώριες βοσκοπούλες, ούτε τα ζηλεμένα άλογα των τσελιγκάδων, ούτε τα περήφανα γκεσέμια με τους κύπρους και τις κουδούνες. Οι μοναχικοί άνθρωποι, όπως είναι και οι ποιμένες, είναι χειρότεροι από τους μοναχικούς λύκους. Όπως το κοπάδι των ποιμένων της Ν. Πίνδου αφήνει πίσω του τις ίδιες ομοιόμορφες πατημασιές που χάνονται με την πρώτη βροχή, έτσι και οι άνθρωποι αφήνουν παντού τα ίδια εύθραυστα χιονισμένα χνάρια. Η τζομπάνικη ζωή είναι μόχθος αδυσώπητος για το ψωμί κάτω από πιεστικές συνθήκες. Η τροφή των ποιμένων στα βουνά είναι μια και μοναδική εις τους αιώνες των αιώνων το ψωμί: ψωμί με γάλα, ψωμί με τυρί, «τυρί με ψωμί». Ψωμί και τυρί, ψωμοτύρι, φράσεις φορτισμένες συναισθηματικά και φορτωμένες ένδεια, ανέχεια, έλλειψη, ξηροφαγία, εφ' όσον το τυρί ήταν το προσφάι του φτωχού εις τους αιώνες των αιώνων.

Η ιστορία του γάλατος και του τυριού συμπορεύεται με αυτή της Ευρώπης. Πρώτη μαρτυρία διατροφής με γάλα μηρυκαστικού είναι αυτή της ελληνικής μυθολογίας, όταν ο Δίας κυνηγημένος από τον πατέρα του τρέφεται με γάλα από την κασίκα Αμάλθεια. Ο Όμηρος στην Οδύσσεια περιγράφει λεπτομερώς τον βοσκό και τυροκόμο Πολύφημο, που λάτρευε τα ζώα του και προτιμούσε να φάει τους συντρόφους του Οδυσσέα παρά τα πρόβατά του. Εκεί ο επικός Όμηρος περιγράφει τα τυριά που ωρίμαζαν μέσα στη σπηλιά. Αναφέρει επίσης ότι πριν βγουν στη μάχη οι ήρωες του πολέμου, έπιναν τον περίφημο κικεώνα, ένα ποτό για το οποίο αναμίγνυαν κρασί, αλεύρι, τριμμένο τυρί και βότανα όπως δυόσμο και μάραθο. Ο Αριστοτέλης και ο Διοσκουρίδης έδωσαν τις πρώτες συνταγές για την παραγωγή τυριού.

Οι νομάδες δεν είχαν να αναμετρηθούν μόνο με τις φυσικές δυνάμεις, όπως την ασταμάτητη βροχή, τις επιθετικές καταιγίδες, τις παρατεταμένες παγωνιές, τους φονικούς κεραυνούς, τις άσπονδες χιονοθύελλες, τα οργισμένα και θολά ποτάμια, τους χολωμένους και μανιασμένους ανέμους, τις αγέλες των πεινασμένων λύκων, τα ανυπόφορα κάματα, τις παρατεταμένες ανομβρίες, τον αποπνικτικό κουρνιαχτό, το μαρτύριο της λασπουριάς, τις εξουθενωτικές νυχτοπορίες, την αγρύπνια, την αναλλαξιά, τα φίδια, τους σκορπιούς, τους ψύλλους, τα τσιμπούρια, τη δίψα και την πείνα. Συχνά οι άνθρωποι των κοπαδιών έρχονται αντιμέτωποι με τους ζωοκλέφτες, τους ληστές, τους αγροφύλακες, τους δασικούς, τους χωρικούς, τους χωραφάδες... αλλά και με την αβάσταχτη προκατάληψη της «καλής» κοινωνίας για τους «βλάχους» και τη βλαχοζωή γενικότερα που τους ζεμάτιζε την ψυχή...

Από το επόμενο φύλλο θα δημοσιεύσουμε δείγμα των ποιμενικών λέξεων του βιβλίου

ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Συγχαρητήρια στον Δημήτρη Ε. Θεοχάρη, Σαρακατσάνο στην καταγωγή από το Νεοχώρι Σουλίου, ο οποίος πρόσφατα αποφοίτησε από το Harvard Business School του ομώνυμου Πανεπιστημίου της Βοστώνης των ΗΠΑ. Προηγουμένως είχε αποφοιτήσει από το Stern Business School του Πανεπιστημίου της Νέας Υόρκης (NYU) στο Μανχάττας της Νέας Υόρκης.

Ο παππούς του Δημήτρη αλλά και ο πατέρας του μέχρι την ηλικία των δέκα ετών είχαν τα κονάκια το καλοκαίρι δίπλα από τη Σαρακατσάνικη Στάνη στον Γυφτόκαμπο στον δρόμο προς το Ηλιοχώρι. Οι γονείς του Δημήτρη Λευτέρης Θεοχάρης, Ταξχος ε.α. Π.Α. Κοκκολιού Μαρία, εφοριακός

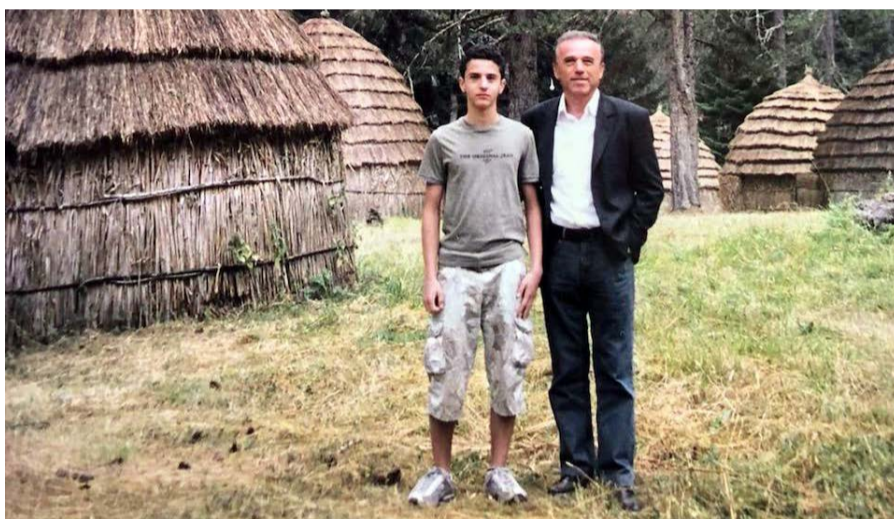

Σ.Σ.Σαρακατσάνικα Χαιρετήματα:

Συγχαίρουμε και εμείς τον Δημήτρη Ελ. Θεοχάρη και χαιρόμαστε που ένα Σαρακατσάνοπουλο με την αποφοίτησή του από ένα από τα πιο φημισμένα Πανεπιστήμια του κόσμου ανεβαίνει στα υψηλότερα σκαλιά της εκπαίδευσης.

Τελικά, η απόσταση του δασκαλοκάλυβου που πιθανόν πήγε για λίγο ο παππούς του Δημήτρη από το φημισμένο Harvard, δεν είναι παρά μιας γενιάς στράτα, αρκεί η κοινωνική ομάδα, εν προκειμένω οι Σαρακατσάνοι, αποφασίσουν να δουν κατάματα τον ήλιο και να προχωρήσουν μπροστά.

Χαιρόμαστε επίσης που ο Δημήτρης συνοδευόμενος από τον πατέρα του Λευτέρη, μέλος της Αδελφότητας, ο οποίος έζησε στα κονάκια, είναι περήφανος για την καταγωγή του και φωτογραφίζεται στη Σαρακατσάνικη Στάνη στο Γυφτόκαμπο.

Εισαγωγικές εξετάσεις σε ΑΕΙ και ΤΕΙ

Συγχαρητήρια σε όλα τα παιδιά που συμμετείχαν στις εισαγωγικές εξετάσεις για την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Δημοσιεύουμε τα ονόματα όσων παιδιών καταφέραμε να συγκεντρώσουμε και τις αντίστοιχες σχολές επιτυχίας. Θα τα συμπληρώσουμε στο επόμενο φύλλο γιατί σίγουρα υπάρχουν πολύ περισσότερα. Στείλτε μας τα ονόματα παιδιών που γνωρίζετε. Δεν έχουμε άλλη δυνατότητα πληροφόρησης πέρα από σας που διαβάζετε τα "Χαιρετήματα".

- Βαλάκου Ιωάννα του Αποστόλη, Νομική Κομοτηνής
- Βαλάκου Σταυρίνα του Θεοδώρου, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών Παν. Δυτ. Μακεδονίας (Καστοριά)
- Γατσέλου Δανάη του Χρήστου, Σχολή Αστυφυλάκων ΕΛ.ΑΣ.
- Γατσέλου Ιππολύτη του Χρήστου, Παιδαγωγικό Ρεθύμνου
- Γεωργούλης Ευάγγελος του Αλεξ. και της Ευάγ. Βαγγελή, Παιδαγωγικό Ιωαννίνων
- Γιαννάκη Αφροδίτη του Δημητρίου, τμήμα Οικονομικών Επιστημών Καστοριάς
- Γκαρτζονίκα Ελένη του Δημητρίου και της Μαρίας Μάστορα, Διεθνών Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών Παντείου
- Γκλιάντη Ευαγγελία του Φωτίου και της Ζωής Παπιγκιώτη, Νομική Αθηνών
- Διαμάντης Ιωάννης του Γεωργίου, Μηχανικών Η/Υ και Πληροφορικής Σάμου Πανεπιστημίου Αιγαίου
- Θεοδώρου Κωνσταντίνος του Πέτρου, Αγρονόμων Τοπογράφων Μηχανικών Ε.Μ.Π.
- Καββαδάς Γεώργιος του Δημητρίου και της Μαρίας Καντρή, Ιατρική Αλεξανδρούπολης
- Καζούκα Αγγελική του Κωνσταντίνου, Παιδαγωγικό ΑΠΘ
- Καραγιάννη Νικ. Σάννα - Σταυρούλα από Φιλιππιάδα, Ιατρική ΣΣΑΣ

- Κάτσηνου Κων. Ευθυμία, Κτηνιατρική σχολή επιστημών υγείας ΑΠΘ
- Κάτσηνου Κων. Αναστασία, Κτηνιατρική σχολή επιστημών υγείας ΑΠΘ
- Κουμπής Αθανάσιος του Γεωργίου, Ιατρική Ιωαννίνων
- Κουμπής Ιωάννης του Παναγιώτη, τμήμα Πληροφορικής με Εφαρμογές στην Βιοιατρική Λαμίας
- Λουτσάρη Κλεονίκη του Βασιλείου, Τμήμα Μηχανικών Ηλεκτρονικών Υπολογιστών και Πληροφορικής Ιωαννίνων
- Μπανιώτου Ιόλη, τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής ΠΑΜΑΚ
- Μπάρκα Ναταλία του Ιωάννη, Τμήμα Πληροφορικής και Επικοινωνιών ΕΚΠΑ
- Παπιγκιώτη Χριστίνα του Χρήστου, Τμήμα Χημείας Πανεπιστημίου Κρήτης
- Σιντόρης Δημήτρης του Πέτρου, τμήμα Πολιτικών Επιστημών Θεσσαλονίκης
- Σούρλας Ελευθέριος του Άρη, τμήμα Φιλολογίας Θεσσαλονίκης
- Τάγκας Άγγελος του Κώστα, Ιατρική Ιωαννίνων
- Τζουμερκιώτη Σπύρ. Αφροδίτη, τμήμα Φιλολογίας Πατρών
- Τσουμάνη Αχιλ. Ευτυχία, Ιστορικό-Αρχαιολογικό Κρήτης
- Φερεντίνου Γεωργία του Δημητρίου, ΤΕΦΑΑ Θεσσαλονίκης
- Γόγολου Δήμητρα του Χρήστου, Παιδαγωγικό Ιωαννίνων
- Τάγκας Τηλέμαχος του Βασιλείου, Δασολογία Θεσ/νίκης
- Ντέτσικας Λεωνίδας του Ευαγγέλου, Κτηνιατρική Καρδίτσας
- Παπιγκιώτης Θεόδωρος του Γεωργίου, Παιδαγωγικό Νηπιαγωγών Φλώρινας

Βυζαντινές Λέξεις και φράσεις στους Σαρακατσάνους μέρος 6^ο

1. Εκουκούλωσε την κόρη του, (ταήτο) κουκούλωσε

Το ρήμα κουκουλώνω αρχικά σήμαινε σκεπάζω το κεφάλι, καλύπτω από παντού πρόσωπα ή πράγματα, χωρίς να αφήνω ακάλυπτα μέρη. Το κουκουλώνομαι, στη μέση φωνή, σημαίνει ντύνομαι με πολλά ρούχα, για να μην κρυώνω. Έτσι, έχουμε και τις φράσεις: «τον κουκούλωσαν με ένα σεντόνι». «Κοιμάται κουκουλωμένος». «Έχει τα έπιπλα κουκουλωμένα, για να μη σκονίζονται». «Μην προσπαθείς να τα κουκουλώσεις». Κατ' επέκταση πήρε και τη σημασία του συγκαλύπτω, δηλαδή συγκαλύπτω κάτι γιατί το θεωρώ αξιολογικό. Επίσης, με

του Γιώργου Καπρινιώτη

άλλη σημασία σημαίνει πείθω ένα άτομο να παντρευτεί παρά τη θέλησή του, χρησιμοποιώντας παραπλανητικές υποσχέσεις ή τεχνάσματα. Έτσι η φράση: «τα κατάφερε και τον κουκούλωσε» πήρε την έννοια ότι ο κουκουλωμένος υφίσταται τις συνέπειες ενός μεθοδευμένου γάμου ως αποτέλεσμα μιας βιαστικής επιλογής.

Η φράση ήταν γνωστή από την αρχαιότητα, πέρασε στο Βυζάντιο και φτάνει μέχρι τις μέρες μας. Στις νύφες, κατά τον γάμο, κάλυπταν το κεφάλι και γενικότερα ολόκληρο το σώμα. Αυτό, όμως, μπορούσε να έχει και άσχημες συνέπειες, γιατί οι γονείς και οι στενοί συγγενείς της νύφης είχαν τη δυνατότητα να εξαπατούν τον γαμπρό και να του δίνουν άλλη κοπέλα για σύζυγο. Για παράδειγμα στόλιζαν ως νύφη τη μεγαλύτερη αδερφή της πραγματικής νύφης ή άλλη που ήταν λίγο άσχημη. Αναφέρονται τέτοια περιστατικά και στον χώρο των Σαρακατσαναίων. Αναλογικά, προέκυψε και η φράση τα κουκούλωσε, δηλαδή, κάποιος συγκαλύπτει μια υπόθεση, ενεργώντας έτσι, ώστε να μην έρθουν στη δημοσιότητα στοιχεία επιβαρυντικά για τον ίδιο. Διαβάζουμε στον Τύπο: «Κουκούλωσαν» περιστατικό ενδοοικογενειακής βίας με πρωταγωνιστή αστυνομικό. Υπουργός κουκούλωσε σκάνδαλο εκατομμυρίων ευρώ.

Βέβαια, στις μέρες μας έχουμε και τους κουκουλοφόρους, αυτούς που φορώντας κουκούλα στο κεφάλι, για να μην αναγνωρίζονται, προβαίνουν σε παράνομες πράξεις, όπως φόνους, ληστείες, καταστροφές κ.λπ. Ούτε λίγο ούτε πολύ έχουν γίνει μια αθεράπευτη πληγή στη σημερινή κοινωνία. Βέβαια έχουμε και άλλες χρήσεις της κουκούλας. Αναφέρω τους καταδότες κατά τη διάρκεια της Κατοχής, που φορούσαν κουκούλες στο κεφάλι, για να μην γίνονται αντιληπτοί, και εκ του ασφαλούς κατέδιδαν στον κατακτητή πολίτες, που είχαν κάνει κάποια πράξη διαμαρτυρίας προς το ανελεύθερο καθεστώς που είχαν επιβάλει οι Γερμανοί.

2. Κακή βούλα¹ να σου 'ρθει

Η ανωτέρω φράση είναι μια κατάρα, που είναι θα έλεγα από τις πιο βαριές. Την έχω ακούσει, κυρίως από γυναίκες Σαρακατσάνες. Η σημασία της προέρχεται από τη Βυζαντινή περίοδο της ιστορίας μας. Η αρχή της βρίσκεται στις ποινές και στα έθιμα κατά τους Βυζαντινούς χρόνους. Συγκεκριμένα, ο φονιάς, ο κλέφτης, ο εμπρηστής εβουλλώνετο, καυτηριαζόταν, δηλαδή σφραγιζόταν με πυρακτωμένη σφραγίδα σε φανερό μέρος του

σώματός του. Έτσι, από κει και πέρα αναγνωρίζονταν για την κακία και την πονηριά του. Στους νόμους του Βυζαντίου βρίσκουμε τις φράσεις:

«Τον κλέπτην να τον γεβεντίσουν (δηλαδή να τον διαπομπεύσουν εις την χώραν) και να τον δείρουν καλά και να τον καστηριάσουν (καυτηριάσουν) εις την χώραν και να τον διώξουν από την χώραν». «Όταν τον κλέπτην ευρίσκουν τον βουλωμένο, ήγουν καστηριασμένον ή κομμένον κανένα του μέλος, το δίκαιον ορίζει ότι να τον παίρνουν και να τον κρεμάσουν», «ο καίων όροφον αλλότριον (ξένον) ή κόπτων δένδρα αλλότρια σφραγιζέσθω η χειρ αυτού και ζημιούσθω την βλάβην διπλήν».

Από τα αναφερθέντα βγαίνει το συμπέρασμα ότι ο βουλωμένος ή εκείνος στον οποίο ερχόταν βούλα δεν προβλεπόταν να απολαμβάνει κανένα καλό. Επίσης, από τα ανωτέρω αντιλαμβανόμαστε ότι από τη Βυζαντινή περίοδο προέκυψαν οι φράσεις που χρησιμοποιούμε μέχρι σήμερα: «τον καυτηρίασε» ή «καυτηρίασε τη διαγωγή του».

Να αναφέρω ότι οι αρχαίοι Έλληνες αντί του βουλώνω χρησιμοποιούσαν το ρήμα στιγματίζω και ο βουλωμένος λεγόταν στιγματίας. Έτσι, χρησιμοποιούμε και σήμερα τις φράσεις: αυτός είναι στιγματισμένος, δηλαδή, έχει κακή φήμη εξαιτίας της κακής του διαγωγής, και εστιγματίσασ τη συμπεριφορά του, δηλαδή, κατέκρινα με τον χειρότερο τρόπο τη συμπεριφορά του.

Να σημειώσω ότι υπήρχε και η κατάρα: «πολύ κακό να σου 'ρθει», που δεν ήταν τόσο βαριά. Με αυτήν την κατάρα εξέφραζε κάποιος ή κάποια την επιθυμία να συμβεί σε συνάνθρωπο κάποιο μεγάλο κακό.

Κοσμάς ο Αιτωλός και προφητείες του

Ο Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός (1714 – 1779), γνωστός και ως Πατροκοσμάς, ήταν ιερομόναχος, ιερομάρτυρας, ισαπόστολος, εθνεγέρτης και από τις πλέον φωτισμένες προσωπικότητες του Ελληνισμού. Πραγματοποίησε πολλές περιodes σε διάφορες περιοχές της σκλαβωμένης τότε Ελλάδας και τόνιζε την ανάγκη όχι μόνο να μένουν πιστοί στη χριστιανική θρησκεία, αλλά να φροντίζουν και για την ίδρυση σχολείων, που θα βοηθούσαν στην αφύπνιση του υπόδουλου γένους και στην αντίσταση εναντίον του.

Έλεγε χαρακτηριστικά:

«Ηρθα στο χωριό σας να σας κηρύξω τον λόγο του Θεού. Δίκαιο, λοιπόν, είναι να με πληρώσετε για τον κόπο μου. Όχι, όμως, με χρήματα, γιατί τι να τα κάνω; Η πληρωμή μου είναι να βάλετε τα λόγια του Θεού στην καρδιά σας, για να κερδίσετε την αιώνια ζωή». Ακόμη τους προέτρεπε να ιδρύουν σχολεία, γιατί θεωρούσε το σχολείο θεμέλιο για τη θρησκευτική και ηθική αναγέννηση των Ελλήνων. «Καλύτερον, αδελφέ μου, να έχεις ελληνικόν σχολείον εις την χώρα σου, παρά να έχεις βρύσες και ποτάμια» έλεγε.

Οι προφητείες του Πατροκοσμά ήταν αρκετές και η εξέλιξη των γεγονότων τις επιβεβαίωσε. Ευθύς αμέσως αναφέρω, ενδεικτικά μερικές:

-Θα έλθει καιρός που θα διευθύνουν τον κόσμο τα άλαλα και τα μπάλαλα», εννοώντας τα άψυχα μηχανή-

ματα των διαφόρων εφευρέσεων.

-«Θα 'ρθεί καιρός που οι άνθρωποι θα μιλούν από ένα μακρινό μέρος σε άλλο, σαν να 'ναι σε πλαγινά δωμάτια».

«Θα δείτε να πετάνε άνθρωποι στον ουρανό σαν μαυροπούλια και να ρίχνουν φωτιά στον κόσμο».

Η προφητεία του που ακολουθεί έχει ενδιαφέρον, γιατί έχει σχέση με το θέμα μας. Είχε προφητεύσει:

«Θα 'ρθεί καιρός, που θα σας πουν να βουλωθείτε με τη βούλα του Σατανά» Προσέξτε να μη βουλωθείτε. Αν βουλωθείτε και στου βοδιού το κέρατο να κρυφθείτε θα σας βρουν». Σήμερα με την βοήθεια των τσιπ και με άλλα ηλεκτρονικά μέσα, κινητά τηλέφωνα, τηλεοράσεις, συσκευές πλοήγησης (GPS), κ.α σε βρίσκουν όπου και να είσαι. Τώρα τελευταία άκουσα ότι στα νέα αυτοκίνητα τοποθετούν κρυφές κάμερες και μπορούν να σε παρακολουθούν και να σε ακούνε ανά πάσα στιγμή. Βέβαια, μέσα από την ομοιομορφία της παγκοσμιοποίησης διαμορφώνουν τη σκέψη, τις διάφορες προτιμήσεις και τη δράση μας. Στο βαθμό που ισχύουν εκατό τοις εκατό όλα αυτά, επαληθεύεται ο βρετανός συγγραφέας Τζορτζ Όργουελ (1903 – 1950) με το έργο του 1984 «ο Μεγάλος Αδελφός». Σ' αυτό το έργο ο Όργουελ προβλέπει όσα αρνητικά έχει να μας παρουσιάσει ο σύγχρονος κόσμος: παγκοσμιοποίηση, διαδίκτυο, θρησκευτικός φανατισμός, ψευδείς ειδήσεις και κυρίως ηλεκτρονική παρακολούθηση στους πάντες και στα πάντα.. Μάλλον δεν έχουμε συνειδητοποιήσει επαρκώς τη νέα Παγκόσμια Τάξη, που επιδιώκει (σε πειραματικό στάδιο;) να μπαίνει στο μυαλό μας, να γνωρίζει τη σκέψη και τις προτιμήσεις μας και έτσι να γινόμαστε εύκολα υποχείρια.

Τελικά, το παρήγορο είναι αυτό που αφήνει ως συμπέρασμα ο αναφερθείς συγγραφέας: πνευματική αντίσταση σε κάθε ομοιομορφία, σε κάθε μορφή ολοκληρωτισμού, σε κάθε είδους προπαγάνδα και σε κάθε τυραννία. Και σε τελευταία ανάλυση να μην αποδεχόμαστε άκριτα οτιδήποτε βλέπουμε και ακούμε στη γειτονιά μας, στην πόλη μας, στη χώρα μας και γενικότερο στο παγκόσμιο στερέωμα.

Παραπομπές

1.Βούλα: ορθογραφική απλοποίηση της μεσαιωνικής λέξης βούλλα.

α) κλίδα, σημάδι κυκλικού σχήματος: Αγόρασα ένα κόκκινο φουστάνι με άσπρες βούλες. Άσπρο σκυλί με μαύρες βούλες.

β) λακκάκι που σχηματίζεται στο μάγουλο, όταν κάποιος γελάει ή χαμογελάει.

γ) η σφραγίδα ή το σχήμα που αυτή αποτυπώνει: Πάνω στο έγγραφο υπάρχει η παπική σφραγίδα ή η αυτοκρατορική βούλα.

δ) για καρπούζι από το οποίο κόβεται ένα μικρό τριγωνικό κομμάτι για δοκιμή, προκειμένου να διαπιστώσει ο αγοραστής την ποιότητά του.

ε) Με τη βούλα: Επίσημα, με σφραγίδα γνησιότητας.

στ). Στον αθλητισμό: λευκό σημάδι σε ποδοσφαιρικό γήπεδο για την τοποθέτηση της μπάλας, όταν εκτελείται η εσχάτη των ποινών (πέναλτι): Σκόραρε από την βούλα των 11 μέτρων.

[Πηγές:1.Βικιπαίδεια.2.Λεξικό νεοελληνικής Γλώσσας

3. www.sansimera.gr/biographies/941 4. Όργουελ 1984].

14ο Αντάμωμα Σαρακατσαναίων στα «Χειμαδιά», στα Φλάμπουρα Πρέβεζας

Στις 19 Αυγούστου 2023 πραγματοποιήθηκε το 14ο Αντάμωμα Σαρακατσαναίων στα «Χειμαδιά», στα Φλάμπουρα Πρέβεζας, υπό τη διοργάνωση του Συλλόγου Σαρακατσαναίων Πρέβεζας.

Πολύκαλήεκδήλωση, με άρτια οργάνωση, βασιμμένη όπως πάντα στον εθελοντισμό. Συχαρητήρια στον Σύλλογο Σαρακατσαναίων Πρέβεζας και σε όλους τους συντελεστές της εκδήλωσης. Σημειώνουμε ότι

συμμετέχουν στην εκδήλωση πέρα από τους Σ. και άλλοι κάτοικοι της περιοχής (ντόπιοι, Βλάχοι κ.λπ) και γίνεται έτσι μία άριστη διάδοση της παράδοσής μας.

Το «παρών» έδωσε και η Αδελφότητά μας, με έκθεση φωτογραφίας και των εκδόσεών της.

Εκεί, παρουσιάστηκαν ασπρόμαυρες φωτογραφίες από την πλούσια συλλογή της Αδελφότητας και οι εκδόσεις Λευκωμάτων και άλλων βιβλίων, ενώ το

χορευτικό χόρεψε από κοινού με το χορευτικό της Αδελφότητας Σαρακατσαναίων Ηπείρου.

Κι έτσι έκλεισε και εφέτος ο κύκλος της παρουσίας του συλλόγου, από Πάρνηθα Αττικής, Πετρούλι Τρικάλων, Γυφτόκαμπο Ζαγορίου, Φλάμπουρα Πρέβεζας!

Πάλι καλές αντάμωσες με Υγεία!

Ιστορικό των Καπρινιωταίων

Ο πατέρας μου μου διηγούνταν διάφορες ιστορίες και γεγονότα όπως τα έζησε, αλλά εγώ, σαν παιδάκι που ήμουνα, δεν τον ρωτούσα για περισσότερες λεπτομέρειες. Μου έλεγε ότι ο προπάππος του ξεχείμαζε στο χωριό Κάπουρνα, κοντά στο Βόλο. Σήμερα ονομάζεται Γλαφυρά και βρίσκεται 13 χιλιόμετρα βόρεια του Βόλου. Δεν τον ρώτησα όμως πού ξεκαλοκαίριάζε.

Οι Καπρινιωταίοι εκεί είχαν φκιασμένα και χειμάδια, όπου έβαζαν τα πρόβατα σε περίπτωση μεγάλης κακοκαιρίας. Μια κακοχειμωνιά έριξε τόσο πολύ χιόνι, που τους πλάκωσε τα πρόβατα το χειμάδι κι έμειναν με τις κλείτσες στα χέρια. Αυτό το γεγονός, εξαιτίας του οποίου έχασαν τα πρόβατα, δεν το επιβεβαίωσε απόλυτα. Έλεγε: "Η τότε, επί Τουρκίας, τσακώθηκαν με τους αγάδες, ή χρεώθηκαν και τους τα κατέσχεσαν, ή σκότωσαν κανέναν και δεν ήθελαν να φανερωθούν, πάντως, έφυγαν με τις κλείτσες στα χέρια τους.

Δεν γνωρίζω πόσα αδέρφια ήταν. Ήρθαν στην Ήπειρο και, επειδή ήρθαν από τα Κάπουρνα, τους ονόμασαν Καπρινιωταίους. Δεν είχα την απορία να ρωτήσω ποιο ήταν το προηγούμενο επώνυμό τους. Ένας αδελφός εξ αυτών έμεινε στη Θεσσαλία κι εκείνος κράτησε το όνομα Καπουρνιωτής, που πιθανότατα είναι το αρχικό. Αυτό το επιβεβαίωσε ο μεγάλος μου αδερφός, ο Αλέξης, που, όταν ήταν φαντάρος, βρήκε φαντάρο με το όνομα Καπουρνιωτής και του είπε πως η καταγωγή του ήταν απ' τα Κάπουρνα.

Ο προπάππος του πατέρα μου ήρθε στην Ήπειρο και πήγε τζιομπάνος σε έναν Σαρακατσιάνο, Κεραμάρη. Ο Κεραμάρης είχε πέντε κοπέλες και τον συμπάθησε, επειδή είδε ότι ήταν εργατικός και τίμιος. Του πρότεινε να τον παντρέψει με μια από τις δυο μεγαλύτερες κόρες του και μάλιστα του είπε, αν θέλει τη δεύτερη, να περιμένει να παντρευτεί η πρώτη. Πράγματι, παντρεύτηκε μια κοπέλα του και γι' αυτό ήμασταν σόι με τους Κεραμαραίους. Βέβαια, τώρα χάθκαμαν από σόι.

"Ιμείς έμναμαν ιδώ κι του 1938 οι Κεραμαραίοι

διάβαιναν τ' στράτα κοντά στ' Ζίτσα για τα χειμαδιά και σταμάτ'σαν μίνια βραδιά ιδώ, στον τόπου του θκό μας, να ξαποστάσουν. Κι αγόρασαν κι δέκα γίδις, ούλου γκόρμπις. Η γίδα η γκόρμπα μι τα σκ'λαρίκια, π' τ' λέμι Κεραμάρου, σόι απού κειες τ'ς γίδις κράταγι. Απού τότες δε ματάειδαμαν καέναν, χάθ'καμαν ντιπ... Κουντά ήρθαν κι οι πουλέμ'... Κι άπου, χάθκαμαν ντιπ κι ντιπ. Τώρα βήκι του σόι."

Άλλοι Καπρινιωταίοι, από αδέρφια του προπάππου του πατέρα μου, έμειναν στα Ζαγοροχώρια. Υπάρχουν στην Καβάλα Καπρινιωταίοι με καταγωγή το χωριό Μακρίνο Ζαγορίου, τους οποίους γνώρισε ένας αδερφός μου. Τη δεκαετία του '90 γνώρισα έναν ξυλέμπορα από το Μακρίνο, του οποίου η νονά ήταν από τους εκεί Καπρινιωταίους και την παίνευε. Έλεγε ότι στο χωριό την αποκαλούσαν "Καπρινιώτου" και ότι ήταν έξυπνη και δραστήρια και ασχολούνταν και με τα κοινά του χωριού.

Ο θείος μου ο Βαγγέλης μού έλεγε, πριν τελειώσω το Δημοτικό Σχολείο, να μη φυλάξω πρόβατα. Μου έλεγε ότι δύο αδέρφια Καπρινιωταίοι από τα Ζαγοροχώρια, ένας Σπύρος κι ένας Νίκος, έχουν παντοπωλείο στην Αθήνα. Ο Σπύρος ήταν άκληρος και, αν μπορούσα, να τον κληρονομήσω... Το 1969 στον τηλεφωνικό κατάλογο Αθηνών βρήκα τηλεφώνιο στο όνομα Σπύρος Καπρινιωτής, παντοπώλης, κι ένα άλλο στο όνομα Θεοδόσης Καπρινιωτής. Μετά από δέκα χρόνια περίπου βρήκα μόνο ένα τηλεφώνιο: Νικόλαος Καπρινιωτής του Θεοδοσίου, παντοπωλείον.

Γύρω στο 2000, στο ξενοδοχείο που εργαζόμουν, γνώρισα έναν παίκτη του Πανσερραϊκού, Αλέκο Καπρινιώτη. Τον ρώτησα αν είναι Σαρακατσιάνος και μου απάντησε ότι είναι και κατάγεται από τη Βαμπακιά Σερρών. Πηγαίνω στον ΟΤΕ και ψάχνω στον τηλεφωνικό κατάλογο Σερρών. Βρίσκω τέσσερα τηλεφώνια Καπρινιωταίων και τηλεφωνώ σε έναν από αυτούς, που είχε ψησταριά. Τον ρώτησα αν η καταγωγή τους είναι από τα Κάπουρνα και μου λέει: "Δεν ξέρω, αλλά από τον παππού μου ξέρω ότι πήγαιναν στη Βουλγαρία και μετά έκλεισαν τα σύνορα κι εγκαταστάθηκαν στη Βαμπακιά Σερρών.

Γνώρισα το Μιχάλη Καπρινιώτη, τον τραγουδιστή, και τον αδερφό του τον Λάμπρο, τον καθηγητή, και βγάλαμε συμπέρασμα ότι είμαστε συγγενείς.

Μια άλλη ιστορία, που είχα ακούσει από τον θείο μου τον Βαγγέλη, είναι ότι κάποιος Καπρινιωτής, όταν έκλεισαν τα σύνορα με τη Βουλγαρία, βρισκόταν στη γειτονική χώρα. Πιθανόν να είχαν φύγει τα κονάκια γρηγορότερα και αυτός να εγκλωβίστηκε στη Βουλγαρία με τα πρόβατα. Για να περάσει στην Ελλάδα, ξύρισε το μουστάκι του και ντύθηκε γυναίκα, έβαλε στο κεφάλι και το τσιολάκι που φορούσαν οι Σαρακατσιάνες και κατάφερε να διαβεί τα σύνορα. Ωστόσο, έχουν παραμείνει Καπρινιωταίοι σε αυτή τη χώρα. Αυτό το διαπίστωσε ο ξάδερφός μου Νίκος, όταν ταξίδεψε στη Βουλγαρία.

Επίσης, την ίδια εποχή έμαξα να βρω τηλεφώνια Καπρινιωταίων στον κατάλογο των Αθηνών, δεν βρήκα κανένα με το επώνυμό μας, επομένως πιθανόν να άλλαξαν το επώνυμό τους, ίσως να υπήρχαν και κληρονομικά στη μέση. Διαβάζω στο γενεαλογικό δέντρο ότι υπάρχει κάποιος Γιάννης Καπρινιωτής που αναζητά τις ρίζες του.

Επίσης, θέλω να επισημάνω ότι ο παππούς μου και ο πατέρας μου με τα αδέρφια του ήταν εγγεγραμμένοι στο χωριό Παλαιοχώρι Μπότσαρη. Ξεχείμαζαν εκεί και το καλοκαίρι έβγαιναν στο βουνό Ολίτσικα. Στην Ολίτσικα έριχνε πολλούς κεραυνούς κι ένα καλοκαίρι ένας κεραυνός τους σκότωσε τριάντα γίδια. Λίγο έλειψε να σκοτώσει και τον μικρότερο αδερφό του πατέρα μου, που τότε ήταν παιδάκι. Στην Ολίτσικα δεν υπήρχε νερό ψηλά και με δυσκολία κατέβαζαν χαμπλά τα πρόβατα, για να τα ποτίσουν. Μια μέρα, μια προβατίνα λάγια βέλαξε και με τα μπροστινά της πόδια έσκαβε το έδαφος. Σε εκείνο το σημείο δάκρυσε νερό. Έσκαψαν κι έφτιαξαν μια γούρνα, αλλά το νερό ήταν τόσο λίγο, που αναγκάστηκαν να τη φράξουν με κλαριά, για να μην μαζεύονται εκεί τα πρόβατα και βελάζουν, για να πιουν νερό.

Από εκείνη τη χρονιά με τον κεραυνό δεν ξαναβγήκαν στην Ολίτσικα. Πήγαν στην Αστράκα και μετά στο Μιτσικέλι, πάνω από το χωριό Δίκορφο. Ξεχείμασαν έναν χειμώνα στη Βελλά και άλλον ένα χειμώνα με τον Φώτη Βαλάκο, με τον οποίο ήταν συγγενείς. Έπειτα ξεχειμώνασαν ξανά στα χωριά της Λάκκας Σουλίου. Το φθινόπωρο του 1930 κατέβηκαν από το Δίκορφο στη Ζίτσα και εγκαταστάθηκαν μόνιμα εκεί.

Πανελλήνια Ομοσπονδία Συλλόγων Σαρακατσαναίων «Η ανθρωπιά δε βούλιαξε στον κάμπο της Θεσσαλίας»

Έφτασε το ΚΑΡΑΒΑΝΙ της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Συλλόγων Σαρακατσαναίων (Π.Ο.Σ.Σ.) με τη βοήθεια εθελοντών, χορηγών και συλλόγων Σαρακατσαναίων, στο Ν. Δήμο Φαρκαδόνας και στο Κουτσόχερο. Φορητήγος με είδη που υπέδειξαν οι άνθρωποι της Πολιτικής Προστασίας, παραδόθηκαν στους συνανθρώπους μας, που ζουν στη πολύπαθη Θεσσαλία, υπό συνθήκες πολέμου, μετά την επέλαση των δυο κακοκαιριών.

Οι άνθρωποι στη Θεσσαλία χάσανε τα πάντα, αλλά είναι περήφανοι και ευγενέστατοι. Υποδέχθηκαν και συνομίλησαν με χαρά-ανακούφιση, την αντιπροσωπεία της Π.Ο.Σ.Σ. η οποία απαρτιζόταν από τους: Μουτσιάνο Ν. Γιώργο, Φαρμάκη Γιάννη, Μπάρμπα Παναγιώτη, Γαλλή Τάκη, Καριώτη Σάκη, Κυργιάννη Κώστα, Τσακούμη Δημήτρη. Επίσης δυνατή παρουσία οι χορηγοί: Γιαννιώτη -Ιωάννης -Τάσος-Εύη (ΓΙΑΝΝΙΩΤΗΣ ΖΩΟΤΡΟΦΕΣ Α.Ε.)

Σύλλογοι Σαρακατσαναίων που βοήθησαν: Σ.Σ. Επαρχίας Πολυκάστρου - Σ.Σ. Ν. Ημαθίας - Σ.Σ. Ν. Πιερίας - Σ.Σ. Επαρχίας Λαγκαδά

Επίσης αρωγοί στο ΚΑΡΑΒΑΝΙ αλληλεγγύης ήταν οι χορηγοί: ΤΣΑΚΝΑΚΗΣ ΓΡΗΓΟΡΗΣ, ΟΞΕΑ ΕΠΕ, ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΚΑΙ ΣΙΑ ΕΠΕ, ΒΑΜΒΑΚΟΣ ΕΣΩΡΟΥΧΑ, ΧΡΙΣΤΙΑΝΑ ΠΑΙΔΙΚΑ, ΖΙΟΥΤΑΣ Γ.Ο.Ε ΦΑΡΜΑΚΑΠΟΘΗΚΗ, ΦΟΙΝΙΞ ΚΑΜΠΑΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, ΑΘΑΝΑΣΟΥΛΑ ΔΗΜΗΤΡΑ, ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΗ ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΑΣΤΟΡΟΥΔΗΣ.

Την ακόλουθη εβδομάδα την περιοχή επισκέφτηκε πάλι η Π.Ο.Σ.Σ. και ο μεγάλος χορη-

γός, «Ζωοτροφές Παννιώτη Α.Ε.» παρέδωσε στους κτηνοτρόφους ζωοτροφές.

Τον συντονισμό της μεταφοράς και παράδοσης στη Περιφέρεια Θεσσαλίας ανέλαβε εξολοκλήρου η Πανελλήνια Ομοσπονδία Συλλόγων Σαρακατσαναίων (Π.Ο.Σ.Σ.)

Υπεύθυνος συντονισμού, ο Αντιπρόεδρος της Π.Ο.Σ.Σ. Γιάννης Φαρμάκης.

Στέλνουμε μήνυμα ανθρωπιάς «να μη μείνει κανείς αβοήθητος»

"Αληγομονό και χαίρομαι"- Τραγούδια της Ξενιτιάς και της αγάπης από όλη την Ήπειρο

Μεγάλη συναυλία στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, την Δευτέρα 2 Οκτωβρίου διοργανώθηκε από το Διεθνές Κέντρο Ηπειρώτικης Μουσικής (ΔΙΚΗΜ) διοργανώνει, όπου ακούστηκαν τραγούδια της Ξενιτιάς και της αγάπης από όλα τα μουσικά ιδιώματα της Ηπείρου.

Οι στερήσεις από τις άγονες ορεινές περιοχές της Ηπείρου οδήγησαν τους άντρες την περίοδο της Οθωμανικής κατοχής στην Ξενιτιά (Βλαχιά, Πόλη, Κάιρο κ.λπ.).

Αργότερα, στις αρχές του 20ου αιώνα χιλιάδες Ηπειρώτες μετανάστευσαν σε πολλές χώρες (Αμερική, Αυστραλία).

Η αφάιμαξη της Ηπείρου συνεχίστηκε στις δεκαετίες μετά τον 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο και τον εμφύλιο, κυρίως προς τα μεγάλα αστικά

κέντρα (Αθήνα κ.λπ) που ζητούσαν βιομηχανικά χέρια. Για την Ξενιτιά και τα βάσανα που προκαλούσε ο χωρισμός γράφτηκαν πολλά τραγούδια, όπως και για την αγάπη σε δύσκολες κοινωνικές συνθήκες.

Στη συναυλία συμμετείχαν καταξιωμένοι οργανοπαίκτες παραδοσιακής μουσικής και τραγουδιστές, καθώς και πολυφωνικό συγκρότημα ενώ το Λύκειο των Ελληνίδων Αθηνών ηλαιοποίησε χορευτικά τα τραγούδια.

Οι Σαρακατσάνοι καλλιτέχνες και τραγουδιστές εκπροσωπήθηκαν από τους Αλέξανδρο Τσομάνη και Γιώργο Τσομάνη στο κλαρίνο και τον Μιχάλη Καπρινιώτη στο τραγούδι. Ιδιαίτερα σημαντικό να ακούγονται σαρακατσάνικα τραγούδια στο Μέγαρο Μουσικής της Αθήνας.

Το ψωμί

Είναι αλήθεια ότι το ενδιαφέρον για το ψωμί έχει μια ξεχωριστή και διαχρονική αξία για όλο τον κόσμο. Από τα αρχαία χρόνια, μέχρι και σήμερα αποτελεί βασικό είδος διατροφής του ανθρώπου κυρίως στις αγροτικές κοινωνίες. Ένα καθημερινό και απαραίτητο διατροφικό παρασκεύασμα που δεν λείπει από κανένα σπίτι.

του Γιώργου Τσουμάνη

Όμως, μπορεί να αναρωτηθεί κανείς, τι το ξεχωριστό έχει το ψωμί στην σημερινή μας κοινωνία, όπου οι περισσότεροι άνθρωποι τρώνε κατά κανόνα όλο και λιγότερο ψωμί. Η πληθώρα και η ποικιλία των τροφών που μπορεί κάποιος σήμερα να προμηθευτεί καθιστά και την παρουσία του, όλο και λιγότερο αναγκαία. Πολλοί μάλιστα άνθρωποι αποφεύγουν να τρώνε ψωμί γιατί παχαίνει. Η άνοδος του βιοτικού επιπέδου στη χώρα μας άλλαξε, όπως είναι φυσικό και τις διατροφικές μας συνήθειες. Πληθώρα τροφών παρουσιάζονται στα γεύματα των ανθρώπων και η υπερκατανάλωση αποτελεί κυρίαρχο στοιχείο στην καθημερινότητα μας. Άνθρωποι υπέρβαροι όχι μόνο δεν υπάρχουν, αλλά η παχυσαρκία είναι ένα τεράστιο πρόβλημα στον σύγχρονο και καταναλωτικό κόσμο που ζούμε.

Δεν μιλάμε βέβαια για τις υποανάπτυκτες χώρες του κόσμου όπου για το ψωμί γίνεται ένας αγώνας καθημερινής επιβίωσης και η προμήθεια του δεν είναι καθόλου δεδομένη και μάλιστα όταν τα σιτηρά είναι εισαγόμενα. Ειδικότερα για τις χώρες που δεν τα παράγουν η έλλειψη τους επιφέρει τεράστια προβλήματα στη σίτιση του πληθυσμού.

Ο πόλεμος που διεξάγεται ακόμα στην Ουκρανία, μια χώρα που εξάγει τεράστιες ποσότητες σιτηρών, επανέφερε στη μνήμη μας και μας έκανε μια υπενθύμιση για τον συνεχή αγώνα των κρατών προκειμένου να εξασφαλίσουν την πρώτη αυτή ύλη διατροφής του ανθρώπου.

Οστόσο, τα πράγματα δεν ήταν πάντα έτσι και στη χώρα μας. Δεν απέχει και πολύ, δύο γενιές πίσω, από την εποχή όπου το ψωμί αποτελούσε αποκλειστικά το βασικό είδος διατροφής του νοικοκυριού της ελληνικής υπαίθρου και η ονομασία του ήταν συνώνυμη όλων των φαγητών που μπορούσε να έχει ένα νοικοκυριό..

Έτσι και στους Σαρακατσανούς στα δύσκολα χρόνια των μετακινήσεων τους ο αγώνας γινόταν για να εξασφαλίσουν αυτό το κυρίαρχο είδος διατροφής το ψωμί. Κάτι που δε ήταν καθόλου εύκολο να γίνει. Η παραγωγή των σιτηρών στη χώρα μας ήταν μικρή, κυρίως στις άγονες και ορεινές περιοχές και οι ανάγκες τεράστιες. Η ενδεχόμενη μεταφορά τους από τους μεγάλους κάμπο της Θεσσαλίας και της Μακεδονίας ήταν δύσκολη και κόστιζε. Οι άνθρωποι έσπεραν όλες τις διαθέσιμες εκτάσεις, ορεινές και ημιορεινές, που υπήρχαν, με κάθε είδους δημητριακά για να μπορέσουν να εξασφαλίσουν τέτοιες ποσότητες γεννήματος για να βγάλουν το ψωμί της χρονιάς για ανθρώπους και ζωντανά. Να σημειώσουμε ότι όλες οι εργασίες από τη σπορά μέχρι και το μάζεμα των δημητριακών γίνονταν με το χέρι. Τα μηχανήματα που σήμερα κάνουν όλο αυτό τον κύκλο των εργασιών ήταν ανύπαρκτα.

Οι ποιμένες που μετακινούνταν αναγκάζονταν να αγοράζουν τα σιτηρά από περιοχές που είχαν παραγωγή. Οι ποσότητες ήταν τέτοιες ώστε να μπορούν να εξασφαλίσουν τις ανάγκες διατροφής των ανθρώπων της στάνης. Το σιτάρι ή το καλαμπόκι αποτελούσαν την πρώτη ύλη και για άλλες βασικές τροφές όπως ο τραχανάς, τα μπιρμπιλόνια, η κουρκούτι, οι πίτες. Αλλά και όλες οι τροφές των ανθρώπων της στάνης συνοδεύονται υποχρεωτικά από το ψωμί και μάλιστα σε μεγάλες ποσότητες. Παράδειγμα στο γάλα έριχναν αρκετή ποσότητα ψωμιού για να χορτάσουν, το πολύ ξερό ψωμί το έριχναν μέσα σε ζεστό νερό και έκαναν τη ζεματούρα. Δεν θα ήταν υπερβολή να πούμε ότι το ψωμοτύρι ήταν για τους περισσότερους η καθημερινή διατροφή τους. Οποιοδήποτε άλλο φαγητό είχαν τη δυνατότητα να φτιάσουν, πατάτες, μακαρόνια, ρύζι, άγρια χόρτα, τηγανητά αυγά, συνοδεύονταν υποχρεωτικά με πολύ ψωμί. Οι δυνατότητες σε ποικιλία τροφών ήταν πάρα πολύ περιορισμένη λόγω της οικονομικής ανέχειας.

Ένας τεράστιος αγώνας επιβίωσης γίνονταν από

τις οικογένειες που δεν είχαν ικανό ζωικό κεφάλαιο, κυριολεκτικά «για ένα κομμάτι ψωμί». Βασική τους μέριμνα ήταν βγάλουν «το ψωμί της χρονιάς» και τίποτα παραπάνω. Ενίοτε ακόμα και αυτό δεν ήταν εύκολο. Υπήρχαν εποχές που οι τσοπαναίοι ρογιάζονταν¹ για να εξασφαλίσουν αποκλειστικά και μόνο το ψωμί τους. Ένα έως δύο φορτώματα² το πολύ, σιτάρι ή καλαμπόκι για ένα εξάμηνο εργασίας σε κάποιο τσελιγκάτο. Τέτοια ήταν η αμοιβή, σε είδος διατροφής. Τα χρήματα ήταν δυσεύρετα για τους πολλούς.

Αλλά και το γέννημα που θα αποκτούσε ο τσομπάνος με κόπο από την εργασία του έπρεπε η νοικοκυρά της οικογένειας να το διαχειριστεί με μεγάλη οικονομία. Να κανονίσει ώστε να φτάσει για μεγάλο χρονικό διάστημα. Έως ότου θα υπάρξει η δυνατότητα ύστερα από σκληρή εργασία, το επόμενο εξάμηνο, να αποκτηθεί ξανά. Το αλευροσάκι να έχει αλεύρι και αυτό ήταν αρκετό. Άλλες απαιτήσεις δεν υπήρχαν. Μάλιστα δε όταν η οικογένεια ήταν πολυπληθής, και με άτομα που δεν ήταν ακόμα ενήλικα για να μπορούν να εργαστούν, το ψωμί δεν ήταν εύκολη υπόθεση. Και όταν κάποια χρονιά ήταν δύσκολη και τα έσοδα λιγοστά, η έκφραση φέτος «θα πούμε το ψωμί ψωμάκι» ήταν κυρίαρχη. Όταν τύχαινε οικογένεια να περνάει καλά σε κάποιο τσελιγκάτο ή γιατί η χρονιά να πήγε καλά για το ζωικό κεφάλαιο η φράση «χόρτασε ψωμί» έδειχνε και την δυσκολία που υπήρχε για κάτι που σήμερα θεωρείται αυτονόητο. Ήταν όμως υποχρέωση σε κάθε εργαζόμενο να τιμά με τη σειρά του και αυτός το «ψωμί που τρώει» προσφέροντας με την εργασία του ότι περισσότερο μπορούσε στον εργοδότη του.

Ποιος άραγε από εμάς τους μεγαλύτερους σε ηλικία Σαρακατσανούς δεν θυμάται, ότι όταν ήμασταν μικρά παιδιά, μετά το βασίλειο του ήλιου δεν έπρεπε να τρώμε ούτε μια φέτα ψωμί. Όποιος έτρωγε μετά το βασίλειο του ήλιου θα πέθαινε η μάνα του. Έτσι προκειμένου να πεθάνει η μάνα μας καθόμασταν και νηστικοί. Μια εφεύρεση των φτωχών ανθρώπων για να ξεγελάσουν την πείνα των παιδιών.

Αλλά και όταν τυχαίνει να είμαστε χορτάτοι το ψωμί δεν το πετάμε γιατί είναι αμαρτία. Ακόμα και τα ψίκουλα που έπεφταν τα μάζευαν με το χέρι τους για να τα φάνε οι κότες. Τίποτα δεν πήγαινε χαμένο. Τα σημερινά σκουπίδια που γεμίζουν καθημερινά τους κάδους με υπόλοιπα τροφών ήταν κάποτε ανύπαρκτα. Κακός οιωνός για την οικογένεια ήταν η νοικοκυρά να ξεχάσει κατά τη ζύμωση να ρίξει αλάτι και το ψωμί να είναι ανάλατο.

Η Σαρακατσάνα νοικοκυρά, βαθιά θρησκευόμενη, παρά τις τεράστιες ελλείψεις που υπήρχαν στις περισσότερες οικογένειες, θα φροντίσει πάντοτε να έχει φυλαγμένο σε ένα σακούλι, αλεύρι σταρένιο, καθάριο για τα πρόσφορα της εκκλησίας και σιτάρι για τα κόλλυβα των συγγενικών της ανθρώπων που έχουν φύγει από τη ζωή.

Ο τσομπάνος στον τροβά του, για να περάσει την ημέρα του θα είχε ένα μεράδι³ ή ένα μεσομέραδο ψωμί, τυρί, λίγες ελιές, κρεμμύδι, το νερό του στο μικρό του παγούρι και τίποτα περισσότερο. Αλλά και στη στάνη που θα επέστεφε, όποιο φαγητό και αν έτρωγε, το ψωμί θα αποτελούσε την κυρίαρχη ποσότητα. Το κρέας που σήμερα είναι το βασικό είδος διατροφής σε καθημερινή σχεδόν βάση δεν υπήρχε. Κρέας θα έτρωγαν πολύ λίγες ημέρες το χρόνο, κατά κανόνα στις μεγάλες εορτές, Πάσχα Χριστούγεννα και αυτό ήταν όλο.

Το σιτάρι ή το καλαμπόκι που θα εξασφαλιστεί για το νοικοκυριό θα αλεστεί στους κατά τόπους νερόμυλους. Στη συνέχεια θα γίνει το κοσκίνισμα να βγει μεγάλη ποσότητα από τη φλούδα του σιταριού για να αποτελέσει το πίτουρο, Από αυτό θα γίνει το

ψωμί για τα σκυλιά το λεγόμενο σκυλόψωμο. Με πίτουρο ανακατεμένο στο νερό θα κάνουν τροφή και για τις λίγες κότες που είχαν.

Το ψωμί που θα βγει από το κοσκινισμένο αλεύρι δεν ήταν εντελώς λευκό όπως είναι σήμερα με τα σύγχρονα εργαστήρια που ξεχωρίζουν εντελώς το πίτουρο από την ψίχα του σιταριού. Το αλεύρι περιείχε και αρκετή ποσότητα φλοιού και το ψωμί ήταν σκουρόχρωμο. Αυτό που σήμερα λέμε μαύρο χωριάτικο. Για αυτό ήταν και περισσότερο θρεπτικό. Λόγω του ζυμώματος που έκαναν οι γυναίκες της στάνης χρησιμοποιώντας προζύμι το ψωμί είχε και μεγάλη διάρκεια σε αποθήκη. Δεν είναι καθόλου υπερβολικό να πούμε ότι το ζυμωτό ψωμί κρατούσε πάνω από δέκα μέρες χωρίς να πιάνει μύκητες και να χαλάει. Το ολόλευκο ψωμί που ήταν μόνο στα αστικά κέντρα το έλεγαν χάσικο ή καθάριο.

Όταν οι Σαρακατσανοί πήγαιναν για φαγητό, έλεγαν «πάμε να φάμε ψωμί». Και όταν τύχαινε να φιλοξενούν κάποιο περαστικό από τη στάνη τους έλεγαν «κάτσε να φάμε ψωμί». Έτσι λοιπόν ας μην κάνει σήμερα εντύπωση στους νεότερους ότι το ψωμί κάποτε ήταν συνώνυμο του φαγητού.

Στα πολύ δύσκολα χρόνια του Β Παγκοσμίου Πολέμου, της κατοχής, ένας τεράστιος αγώνας γίνονταν σε όλη τη χώρα κυριολεκτικά για ένα κομμάτι ψωμί. Οι Σαρακατσανοί της Ηπείρου με τα караβάνια τους, αφηφώντας πολλούς κινδύνους ταξίδευαν στην Μακεδονία για να φέρουν με τα μεταφορικά τους ζώα, σιτάρι για να περάσει η στάνη για όλο το χρόνο.

Πολύ αργότερα, μετά τη δεκαετία του 1960, όταν οι συνθήκες διαβίωσης έγιναν καλύτερες για τη χώρα μας, οι δυνατότητες αγοράς τροφίμων ήταν εφικτή για όλα τα νοικοκυριά το ψωμί αποτελούσε ακόμα την κυρίαρχη διατροφή. Οι τσοπαναίοι στα βουνά της Τύμφης, όπου ήταν και τα Κουκουλιώτικα κοπάδια, μαζί είναι αλήθεια με πολλά πλέον διατροφικά είδη προμηθεύονταν μεγάλες ποσότητες ψωμιού. Τεράστιες κουλούρες των τεσσάρων το λιγότερο κιλών ψημένες στους φούρνους των σπιτιών έφευγαν, τοποθετημένες μέσα σε μεγάλα δισάκια και τροβάδια, για τους τσοπαναίους των κοπαδιών και τα τσομπανόσκυλα. Και τούτο γιατί η καθημερινή επικοινωνία με τα χωριά ήταν δύσκολη λόγω των μεγάλων αποστάσεων στα περισσότερα βουνά. Σε αυτά του Κουκουλιού, η προμήθεια ψωμιού γίνονταν ύστερα από δεκαπέντε τουλάχιστον ημέρες. Μια διαδρομή μεγαλύτερη των έξι ωρών πεζοπορίας και συνεχούς ανάβασης από το χωριό που έμειναν οι οικογένειες μέχρι τις στάνες των κοπαδιών.

Τέλος, δεν θα ξεχάσω το γεγονός ότι όταν η ζωή μας έφερε να μείνουμε σε αστικά κέντρα, δεν χορταίναμε το άσπρο ψωμί, μαθημένοι από το χωριάτικο που περιείχε ποσότητα πίτουρου και για αυτό ήταν και περισσότερο χορταστικό.

Σήμερα στην «ευλογημένη» χώρα μας το ψωμί από βασικό είδος διατροφής που ήταν κάποτε, έγινε συμπλήρωμα διατροφής και αυτό είναι πολύ καλό στοιχείο προόδου και ευημερίας. Φρόνιμο θαρρώ ότι είναι, για να μην ξαναπούμε το «ψωμί ψωμάκι», να διεκδικούμε το «ψωμί» που δικαιούμαστε, αλλά και να τιμάμε και το «ψωμί που τρώμε».

Κουκούλι, Οκτώβριος 2023

¹ Ρόγιασμα. Η συμφωνία μεταξύ τσέλιγκα και τσομπάνου για εργασία συνήθως ενός εξαμήνου.

² Φόρτωμα. Η ποσότητα σε σιτάρι ή καλαμπόκι που μπορούσε να μεταφέρει ένα φορτηγό ζώο και αντιστοιχούσε το πολύ σε ογδόντα οκάδες.

³ Μεράδι έλεγαν οι Σαρακατσανοί ένα τεμάχιο ψωμιού κοντά στο ενάμισο κιλό. Ήταν κατά κανόνα το ένα τέταρτο μιας στρογγυλής κουλούρας.

ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ ΠΛΕΚΤΩΝ

ΖΩ
Zovounis

ΠΛΕΚΤΑ ΑΠΟ ΤΟ 1971

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ Α' ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ:
Θράκης & Ρόδων 6, Αγία Παρασκευή,
τηλ./fax: 210 6524827
Β' ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ:
Μικράς Ασίας 10, Ιλίσσια, τηλ.: 210 7706775

E
EKME

ΑΝΩΝΥΜΗ ΜΕΤΑΛΛΟΥΡΓΙΚΗ, ΤΕΧΝΙΚΗ, ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ & ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

Διευθύνων Σύμβουλος: Ιωάννης Β. Καρυώτης

Σοφίας Βέμπο 6, 570 08 Εξέδωρος, Θεσσαλονίκη
Τηλ: (+302310) 755.085, 755.260
Φαξ: (+302310) 755.104,
E-mail: ekme@ekme.gr

42ο Αντάμωμα Σαρακατσαναίων της Ηπείρου

Το μεγαλύτερο Αντάμωμα των Σαρακατσαναίων της Ηπείρου, στη Σαρακατσάνικη Στάνη στο Γυφτόκαμπο, διοργάνωσε για 42η φορά η Αδελφότητα Σαρακατσαναίων Ηπείρου.

Παρόλο που η βροχή δεν επέτρεψε το Σάββατο να ολοκληρωθούν οι εκδηλώσεις όπως αρχικά σχεδιάστηκαν δόθηκε η ευκαιρία να ανταμώσαμε με αγαπημένα φιλικά και συγγενικά πρόσωπα, ενώ οι νεότεροι, είχαν τη χαρά και την τύχη να γνωρίσουν νέο κόσμο, να μοιραστούν ιδέες και να αφουγκραστούν βιώματα και ιστορίες των μεγαλύτερων.

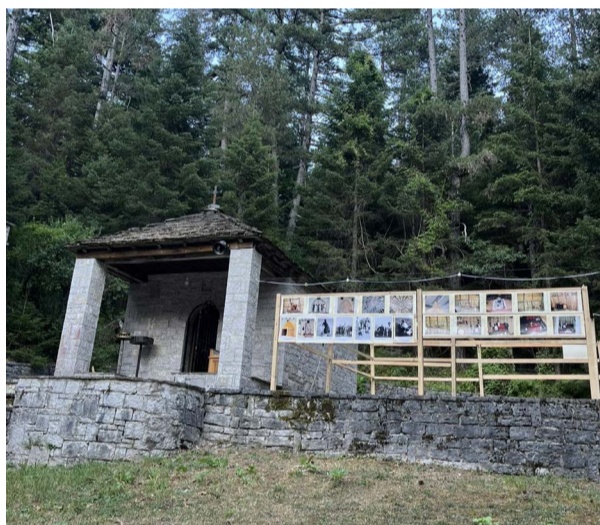
Στο αντάμωμα που συνέπεσε με τα πενήντα χρόνια από την ίδρυση της Αδελφότητας Σαρακατσαναίων Ηπείρου τιμήθηκε για την καθοριστική του συμβολή στην δημιουργία της Στάνης στο Γυφτόκαμπο ο Χρήστος Ράπτης, Δασολόγος πρ. Πρόεδρος ΑΣΗ.. Μια τιμή, άξια πέρα για πέρα. Όσο περνάει ο καιρός γίνεται όλο και περισσότερο κατανοητό πόση σημασία έχει η δημιουργία του καλύτερου υπαίθριου μουσειακού χώρου σχετικά με τη σαρακατσάνικη νομαδική ζωή.

Η Αδελφότητά μας, όπως κάθε χρόνο, έδωσε το "παρών" στο 42ο Αντάμωμα στη Σαρακατσάνικη Στάνη στον Γυφτόκαμπο, ένα αντάμωμα διαφορετικό από τις άλλες χρονιές, λόγω των καιρικών φαινομένων. Στον προαύλιο χώρο της εκκλησίας η Αδελφότητα μας εξέθεσε φωτογραφικό υλικό και όλες τις εκδόσεις της.

Άλλωστε ο σκοπός κάθε ανταμώματος είναι, όπως το λέει και η ίδια η λέξη, το αντάμωμα, και, αν και δεν γλυκοχάραξαν τα βουνά με γλέντι και χορό, ο σκοπός επιτεύχθηκε 100%. Αντάμωμα δεν σημαίνει απλά συνάντηση, συναπάντημα, συγκέντρωση. Είναι πολιτιστική συνάντηση με την παράδοση, συνάντηση του παρόντος με το παρελθόν και αγωνία για το μέλλον στους δύσκολους καιρούς που έρχονται.

Ευχαριστούμε ιδιαίτερα την Αδελφότητα Σαρακατσαναίων Ηπείρου για την προσπάθεια οργάνωσης και ευχόμαστε καλές αντάμωσες του χρόνου τέτοια μέρα!

Καλές αντάμωσες, αυτήν τη φορά στα δικά μας βουνά, στα βουνά του Ζαγορίου!

ΕΚΘΕΣΗ ΠΕΤΡΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ Μ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ

Μια ενδιαφέρουσα και ιδιαίτερη έκθεση πετρογραφίας, με τίτλο «μνήμες χαραγμένες στην πέτρα» με σαρακατσάνικο ενδιαφέρον, φιλοξενήθηκε στο Τσεπέλοβο Ζαγορίου, από τις 19 Ιουλίου έως τις 20 Αυγούστου.

Τα εκθέματα ήταν έργα του Σαρακατσάνου Θεόδωρου Μ. Γιαννακού από τον Ανθρακίτη (Καμνιά Ζαγορίου), όλα δουλεμένα στο χέρι, εμπνευσμένα από τα σαρακατσάνικα γεωμετρικά σχέδια και φορεσιές. Σχέδια από τη γυναικεία και ανδρική ενδυμασία (φούστες, μανίκια, ποδιές κλπ) και τα διακοσμητικά στοιχεία που χρησιμοποιούσαν οι Σ. (κουστέκια) χαραχτηκαν με μεράκι στην πέτρα. Πολυποίκιλη η συμβολή του Θ.Μ. Γιαννακού στη διάσωση της παράδοσης των Σ.. Ξεκίνησε από την συλλογή και καταγραφή του γλωσσικού ιδιώματος των Σαρακατσαναίων, συνέχισε με την παραγωγή λογοτεχνικών έργων βασισμένων στην Σαρακατσάνικη ζωή και ιστορία και συνεχίζει με τα πρωτότυπα έργα πετρογραφίας.

Παρατίθενται ενδεικτικές φωτογραφίες από την τελευταία του δραστηριότητα.

Ηπειρώτικο πανηγύρι στην Αθήνα, παρούσα και η Αδελφότητα

Το πανηγύρι είναι σύμφυτο με τη ζωή του Ηπειρώτη. Το τραγούδι, είτε είτε χαρούμενο είναι μοιρολόι είναι κομμάτι της ζωής των Ηπειρωτών. Ακόμη και οι ξενιτεμένοι, ιδιαίτερα αυτοί ζουν για το πανηγύρι του χωριού τους. Κι όπως, πολύ σωστά, ειπώθηκε «το πανηγύρι είναι ο καθρέφτης του χωριού».

Τα Ηπειρώτικα πανηγύρια είναι μέσο έκφρασης του λαϊκού πολιτισμού μας και συνδύαζαν τα παλιότερα χρόνια το θρησκευτικό στοιχείο με τα στοιχεία της διασκέδασης, της κοινωνικής συνοχής και της οικονομίας, με την έννοια της εμποροπανηγύρης. Στη σημερινή εποχή, ιδίως στα πανηγύρια του καλοκαιριού, κυριαρχείται η έννοια της επανασύνδεσης της κοινότητας, αφού ξαναγυρίζουν στα χωριά, λόγω των θερινών διακοπών, οι απόδημοι από διάφορες περιοχές και συνυπάρχουν με τους λιγοστούς πλέον ντόπιους και ανατροφοδοτούν τη σχέση τους με τη γενέτειρά γη.

Ακμάζουν, λοιπόν, στην Ήπειρο, κάθε καλοκαίρι, τα πανηγύρια. Όλη η Ήπειρος, ιδίως το Δεκαπενταύγουστο, ένα απέραντο πανηγύρι.

Τα τελευταία χρόνια, ένα από τα θύματα του κορωνοϊού ήταν και τα πανηγύρια. Δεν διοργανώθηκαν για δυο χρόνια. Πέρυσι, το 2022, μετά από δύο χρόνια αναγκαστικής σιγής ξανακούστηκαν τα βιολιά και τα κλαρίνα στις πλατείες και τα μεσοχώρια στην Ήπειρο.

Μετά από δύο χρόνια τα πανηγύρια στα χωριά της

Ηπείρου, επανήλθαν επιτέλους σε κανονικούς ρυθμούς, χωρίς μέτρα και προφυλάξεις. Η Πανηπειρωτική Συνομοσπονδία Ελλάδας διοργάνωσε της 1η Οκτωβρίου για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά το Ηπειρώτικο Πανηγύρι στο Πεδίον του Άρεως.

Η Αδελφότητά μας, με τιμή αποδέχθηκε την πρόσκληση και συμμετείχε στο ημερήσιο πανηγύρι που διοργάνωσε η Πανηπειρωτική Συνομοσπονδία Ελλάδος. Στο Πεδίον του Άρεως, ένα όμορφο μέρος

στο κέντρο της Αθήνας, στήθηκε περίπτερο με τις εκδόσεις της Αδελφότητας και μικρή έκθεση με σπάνιες σαρακατσάνικες φωτογραφίες! Ακριβώς δίπλα, χορός και τραγούδι (με σαρακατσάνικη ενόττητα!) δέσποζαν καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας!

Η αθρόα προσέλευση του κόσμου στο γλέντι αυτό και οι επισκέψεις στο περίπτερο μας ήταν αυτά που μας χαροποίησαν ιδιαίτερα, καθώς έμπρακτα αποδείχθηκε η αγάπη όλων για την παράδοση και η διάθεση συνέχισής της!

Η ζωή, ιστορία και πολιτιστική παράδοση των Σαρακατσαναίων

Η νομαδική ζωή των Σαρακατσαναίων πολλοί συγγραφείς Σαρακατσαναίοι και μη πιστεύουν, ότι άρχισε στα χρόνια της Τουρκοκρατίας και κυρίως μετά την πτώση της Κωνσταντινούπολης, εγκαταλείποντας τον αστικό τρόπο ζωής που ζούσαν, για να αποφύγουν την σκλαβιά, τον εξισλαμισμό, την κοινωνική και ηθική ταπείνωση, το παιδομάζωμα, κυρίως όμως για να αγωνιστούν μαζί με τους άλλους Έλληνες να αποτινάξουν τον Τουρκικό ζυγό, συνδημιουργώντας και τους πρώτους πυρήνες κλεφτών και αγωνιστών.

του Αντωνίου Σκεύα, συνέχεια από το προηγούμενο φύλλο

Άλλοι συγγραφείς πιστεύουν ότι οι Σαρακατσαναίοι ζούσαν νομαδική ζωή από αρχαιοτάτων χρόνων, για αυτό πιστεύω ότι το θέμα αυτό θα πρέπει να συζητηθεί και απαντηθεί με πολύ προσοχή και σοβαρότητα από την επιστημονική επιτροπή της Π.Ο.Σ.Σ. σε συνεργασία με ομάδα ειδικών επιστημόνων. Με την έναρξη όμως και το φούντωμα του εμφυλίου πολέμου το 1946-1947, οι μετακινήσεις αυτές των Σαρακατσαναίων προς τα λιβάδια των ορεινών περιοχών ήταν επικίνδυνες και απαγορευμένες από τον στρατό, και έτσι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν την νομαδική ζωή και να εγκατασταθούν μόνιμα σε χωριά και σε πόλεις της περιοχής όπου ξεχειμάζαν, αρχίζοντας και πάλι τον αστικό τρόπο ζωής τον οποίο είχαν εγκαταλείψει πριν από πολλά χρόνια όπως προαναφέραμε.

Οι Σαρακατσαναίοι σαν γνήσιοι νομάδες, κατοικούσαν τον χειμώνα συνήθως σε καλύβια στρογγυλά με σταυρό στην κορυφή, τα οποία έφτιαχναν οι ίδιοι με μεγάλη δεξιοτεχνία έτσι ώστε να μην περνάει νερό, χιόνι ή αέρας τον χειμώνα και να είναι ζεστά, το δε καλοκαίρι, σε στρογγυλά αλλά και στα λεγόμενα "δίπλα" καλύβια, τα οποία ήταν μεγαλύτερα και πιο δροσερά από τα στρογγυλά. Ασκούσαν σχεδόν αποκλειστικά το επάγγελμα του κτηνοτρόφου και μάλιστα του προβατοτρόφου.

Η κύρια απασχόληση των ανδρών εκτός από τη φύλαξη και βόσκηση των κοπαδιών, την κατασκευή των καλυβιών, μαντριών και ξύλινων αργαλειών, το άρμεγμα και το κούρεμα, ήταν και η γαλακτομία γιατί είχαν εξαιρετικές γνώσεις τυροκομίας αλλά και αξιόλογες γνώσεις πρακτικής κτηνιατρικής για την θεραπεία πολλών παθήσεων των αιγοπροβάτων και αλόγων τα οποία τους ήταν ιδιαίτερα αγαπητά και πολλές φορές τα καμάρια τους. Οι γυναίκες εκτός από το νοικοκυριό του σπιτιού, το μάζωμα και τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών, είχαν και το ζύμωμα και ψήσιμο του ψωμιού, το πλύσιμο των ρούχων στο ρέμα, το κουβάλημα νερού με τις βαλέρες στην πλάτη για την οικογένεια, το κουβάλημα ξύλων σε ζαλίκια για τον φούρνο, την κατασκευή περίτεχνων φούρνων για το ψήσιμο ψωμιών και κρεάτων. Επιπλέον είχαν και εξαιρετικές γνώσεις επεξεργασίας και βαφής του μαλλιού με ανεξίτηλα φυσικά χρώματα από διάφορα χόρτα, ρίζες χόρτων, φλοιούς ή φύλλα δένδρων, φλοιούς από καρύδια και πολλά άλλα που μάζευαν και επεξεργάζονταν οι ίδιες. Είχαν επίσης και θαυμάσιες γνώσεις αργαλειού, υφαντικής, πλεξίματος, κεντητικής και ραπτικής, δημιουργώντας, βελόντζες (φλοκάτες) με αξιοζήλευτα σχέδια και χρώματα, στολές και ενδυμασίες παιδιών, γυναικών και ανδρών υψηλής αισθητικής και καλλιτεχνίας, αλλά και γνώσεις πρακτικής Ιατρικής και Μαιευτικής.

Οι Σαρακατσαναίοι ήταν και είναι Χριστιανοί ορθόδοξοι, είχαν βαθιά πίστη στην ορθόδοξη Χριστιανική θρησκεία και παράδοση, και τηρούσαν με μεγάλη

θρησκευτική ευλάβεια το Ελληνορθόδοξο εορτολόγιο με εκκλησιασμούς, προσευχές, νηστείες, εορταστικές εκδηλώσεις, τάματα στους αγίους και θεία κοινωνία. Πριν από την θεία κοινωνία γίνονταν ένα είδος εξομολόγησης μεταξύ των μελών της οικογένειας και των στενών συγγενών, γιατί ήταν δύσκολο να πάνε για εξομολόγηση σε παπά εξομολόγο στα χωριά ή τις πόλεις, λέγοντας μεταξύ των συγχωρεμένα, νερό και αλάτι ότι είπαμε και κάναμε, ενώ τα μικρά παιδιά και οι νεώτεροι φιλούσαν το χέρι των παππούδων, των γονέων, του νονού και της νουνάς. Εθεωρείτο δε μεγάλη ασέβεια και παράλληλη, να πεθάνει κάποιος ακοινωνητος ή να πεθάνει κάποιος νεογέννητο ή νήπιο αβάφτιστο, γι αυτό οι Σαρακατσαναίοι βάφτιζαν τα παιδιά τους το συντομότερο δυνατόν αμέσως μετά τον σαραντισμό. Οι Σαρακατσαναίοι κοινωνούσαν συνήθως τα Χριστούγεννα, το Πάσχα, της Παναγιάς το δεκαπενταύγουστο και σπανιότερα σε κάποιες άλλες μεγάλες γιορτές της χριστιανοσύνης και επιπλέον οι γυναίκες όταν σαραντίζαν μετά την γέννα. Οι γυναίκες αν είχαν έμμηνο ρύση δεν επιτρέπονταν να κοινωνήσουν, έπρεπε να είναι "καθαρές" τουλάχιστον για μία εβδομάδα. Την πρωτοχρονιά οι Σαρακατσαναίοι δεν πήγαιναν στην Εκκλησία και δεν κοινωνούσαν γιατί είχαν ήδη αρτυθεί τα Χριστούγεννα και δεν νήστευαν. Σχετικό με την εξομολόγηση και την θεία κοινωνία είναι και το παρακάτω τραγούδι.

*Όλο τριγύρω έρχομαι, όλο τριγύρω πάω,
τον γούμενο εφώνωξα, τον γούμενο φωνάζω.
Κατέβα κατω γούμενε, να μας ξομολογήσεις,
έχουμε κι έναν άρρωστο, για να τον κοινωνήσεις.*

Οι Σαρακατσαναίοι τιμούσαν και γιόρταζαν ιδιαίτερα την Παναγία, τον Χριστό, τον άγιο Γεώργιο, τον άγιο Δημήτριο, τους αγίους Αποστόλους, την ύψωση του τιμίου Σταυρού, τον Αιγιάννη, τον Πρόδρομο με τα Καλογιάννια, την αγία Παρασκευή και τον προφήτη Ηλία, αλλά γενικά και όλους ανεξαιρέτως τους άλλους αγίους της εκκλησίας. Μάλιστα για τους αγίους Γεώργιο και Δημήτριο πίστευαν ότι σαν καβαλάρηδες, μπορούσαν να προστρέξουν γρηγορώτερα κοντά τους για να τους προσφέρουν την βοήθειά τους. Η μεγάλη τιμή που απέδιδαν οι Σαρακατσαναίοι ιδιαίτερα προς την Παναγία, αποδεικνύεται και από τα πάμπολα τραγούδια που είναι αφιερωμένα στην Παναγία όπως τα.

*Απόψε στο σπιτάκι μου, είχα χαρά μεγάλη,
τον Άγγελό μου γιόρταζα, και τον Θεό δοξάζω
και την κυρά την Παναγιά, πολύ την προσκυνώ,
να μου χαρίσει τα κλειδιά, κλειδιά του Παραδείσου,
να ανοίξω τον Παράδεισο.*

Και το τραγούδι:

*Τάξε μανούλα μ' τάματα, σ' όλα τα μοναστήρια,
τάξε φλουριά στην Παναγιά, κεριά στην αγία Λαύρα,
να με φυλάει το φτωκό, εδώ στα ξένα πού 'μαι.*

Τις μεγάλες γιορτές της χριστιανοσύνης, τις ονομαστικές τους γιορτές ή για τάματα που έκαναν οι Σαρακατσαναίοι στην Παναγία ή άλλους αγίους, τις γιόρταζαν με σφαχτά και μεγάλο φαγοπότι και χορό, τα γνωστά στο πανελλήνιο γκουρμπάνια, όπου έλεγαν και πολλά τραγούδια όπως τα παρακάτω.

*Αφέντη μου στην τάβλα σου, χρυσή καντήλα καίει,
χωρίς αλ'σίδα κρέμεται, χωρίς αέρα σιείται,
χωρίς το λάδι και κεριά, φέγγει τον κόσμο όλο,
φέγγει και τον αφέντη μας, να τρώει και να πίνει.*

Και το τραγούδι:

*Φίλοι μ' καλώς ορίσατε, σε τούτο το τραπέζι,
που 'χει τραπέζι μάλαμα, ποτήρια ασημένια.
Για φάτε πιείτε ρε παιδιά, χαρείτε να χαρούμε,
τούτον τον χρόνο τον καλό, τον άλλο ποιός το ξέρει,
γιά ζούμε, γιά πεθαίνουμε, γιά σ' άλλο κόσμο πάμε.*

Τα Χριστούγεννα τα παιδιά των Σαρακατσαναίων δεν έλεγαν τα γνωστά τραγουδιστά κάλαντα την παραμονή, αλλά έλεγαν το πρωί ανήμερα των Χριστουγέννων τα λεγόμενα από τους Σαρακατσαναίους, πριτσιτσίδια. Για τα πριτσιτσίδια τα παιδιά την παραμονή των Χριστουγέννων, έκοβαν από τον λόγγο μικρά κλωρά κλωνάρια από άγρια σπαράγγια, πουρνάρια ή φυλίκια, τόσα κομμάτια όσα ήταν και τα καλύβια που θα επισκέπτονταν, και το πρωί των Χριστουγέννων σε μια ομάδα, αγόρια και κορίτσια μαζί, πήγαιναν από κα-

λύβι σε καλύβι και αφού έλεγαν πρώτα Χρόνια πολλά, γονάτιζαν ή κάθονταν γύρω από την βάτρα όπου έκαιε η φωτιά, καθότι χειμώνας, και έβαζαν από ένα μικρό κλωρό κλωναράκι στην φωτιά το οποίο όταν άρχιζε να καίγεται έκανε ένα χαρακτηριστικό θόρυβο και έλεγαν, "πριτσιτσί και αρνιά κατσίκια, γειά, δύναμη, νυφάδες, γαμπροί και απ' ούλα τα καλά".

Τότε η νοικοκυρά έδινε στον καθένα χωριστά τα δώρα του, τα λεγόμενα καλούδια, τα οποία δεν ήταν χρήματα αλλά διάφορα φρούτα όπως, μήλα ή μανταρίνια, καρύδια, χαρούπια, κάστανα, σύκα ή και καραμέλες. Τα δώρα που έπαιρναν τα παιδιά τα έβαζαν μέσα στα ειδικά για τον σκοπό αυτό κεντημένα, και με φρέντζες στολισμένα, μικρά τρουβαδάκια που είχαν μαζί τους. Τα παιδιά έπρεπε να γονατίσουν ή να καθίσουν γύρω από την βάτρα της φωτιάς για να πούν τα πριτσιτσίδια, γιατί σύμφωνα με την παράδοση, έτσι θα έπαιρναν οι νεογέννητες πρατίνες τα αρνιά τους. Τα πριτσιτσίδια που σας περιγράψω τα έχω ζήσει για αρκετά χρόνια, μέχρι το ένατο έτος της ηλικίας μου, και τα θυμάμαι με νοσταλγία. Ήταν αυτά που μας έδιναν τότε στα όμορφα παιδικά μας χρόνια την μεγαλύτερη

χαρά, γι αυτό τα περιμέναμε με μεγάλη αγωνία.

Τα ίδια κάλαντα, δηλαδή τα πριτσιτσίδια, έλεγαν και οι μεγάλοι όταν επισκέπτονταν τα χριστούγεννα κάποιο συγγενικό ή φιλικό καλύβι. Καθύβριση των θείων και αγίων όπως συνήθιζαν πολλοί κάτοικοι πόλεων και χωριών διαφόρων περιοχών της χώρας μας, ήταν αδιανόητο για τους Σαρακατσαναίους. Απεναντίας σε κάθε βλάσφημη λέξη, άδικη ή κακιά πράξη, επικαλούνταν πάντα την θεία δίκη λέγοντας, "από τον Θεό να το βρεί", ενώ για τις καλές πράξεις έλεγαν, "κάνε το καλό και θα το βρείς μπρουστάς" από τον Θεό".

Επίσης πριν το φαγητό, πριν κοιμηθούν, το πρωί ξεκινώντας για την δουλειά, για το караβάνι, πριν ξεκινήσουν για κάποιο προξενιό ή στους γάμους πριν ξεκινήσει το συμπεθεριακό για να πάει να πάρει την νύφη, έκαναν το σταυρό τους για να τους βοηθάει ο Θεός να πάνε όλα καλά.

Τέλος, δεν αναφέρονται ούτε στον προφορικό αλλά ούτε και στον γραπτό λόγο, μεμονομένες ή ομαδικές περιπτώσεις Σαρακατσαναίων οι οποίοι να εξισλαμίστηκαν κατά την διάρκεια της μακρόχρονης Τουρκικής δουλείας.

Συνέχεια στο επόμενο φύλλο

Εμπειρία Ποιότητα Παράδοση Μεράκι

Καράλης
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΓΑΛΑΚΤΟΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Γαλακτοβιομηχανία παραδοσιακά τυριά Ηπείρου

9ο χλμ. Ε.Ο. Άρτας - Ιωαννίνων | Τ.Κ. 47042
Τ: 26810 52393 | 26810 52515
karalis@karalis.gr

Για το... καρδάρι συνδρομές - ενισχύσεις

Eurobank

- Φερεντίνος Ελευθέριος, Αθήνα, ...30 €
- Παπιγγιώτης Νικόλαος, Αθήνα, ...20 €
- Τσουμάνη Παν. Δήμητρα, Ιωάννινα, ...20 €
- Τζουμερκιώτης Βασίλειος και Γεώργιος του Ευθ., ...50 €
- Φερεντίνου Αρετή του Κων. Αθήνα, ...20 €

Εθνική Τ.Ε.

- Καψάλης Ανδρ. Χρήστος, Έδεσσα, ...30 €
- Καψάλης Ανδρέα Χαράλαμπος, Ιωάννινα, ...30 €
- Μπάρκας Αλεξ. Βασίλης, Ιωάννινα, ...20 €
- Γόγολος Ευθ. Βασίλης, Ηγουμενίτσα, ...30 €
- Καραγιάννης Δημ. Παναγιώτης, Ιωάννινα, ...20 €
- Δήμητρα Μήτσιου Κίττα, ...20 €
- Σερμπέζης Βασίλειος, Κομοτηνή, ...50 €
- Θεοκάρης Γεώργιος του Θωμά, ...20 €
- Καπρινιώτης Ιωάννης, Ζίτσα Ιωαννίνων, ...20 €
- Φώτου Ευθαλία, ...50 €
- Φώτης Γεώργιος, ...25 €
- Κάτσηνου Πανωραία, ...30 €
- Κάτσηνου Ραβανού Βασιλική, ...30 €

Στα μέλη

- Κουρέτσος Σεραφεΐμ, Περδικάκι Αιτωλοακαρνανίας, ...20 €
- Γόγολος Μιχ. Σπύρος, Ανατολή Ιωαννίνων, ...40 €
- Φερεντίνος Γεωργ. Λάμπρος, Ασπροκλήσι, ...20 €
- Μπόνια Δημ. Ακριβή, Θήβα, ...30 €
- Παπαρούνας Γεωργ. Μιχάλης, Ιωάννινα, ...40 €
- Ράπτης Ανδρ. Χρήστος, Ιωάννινα, ...30 €
- Τσουμάνης Μιλτ. Αλέξανδρος, Τσεπέλοβο, ...20 €
- Καψάλης Δημ. Κωνσταντίνος, Ιωάννινα, ...20 €
- Γόγολος Γρ. Πέτρος, Ιωάννινα, ...20 €
- Λαϊνάς Στεργ. Γιάννης, Σέρρες, ...20 €
- Αρβανίτης Σπ. Αριστοτέλης, Ν. Κερασούντα Πρέβεζας, ...20 €
- Κάλλης Δημ. Θόδωρος, Πρέβεζα, ...20 €
- Κάλλης Θεοδ. Δημήτρης, Καταβόθρα Θεσπρωτίας, ...20 €
- Κατσαρός Δημ. Γιώργος, Γερμανία, ...20 €
- Μάστορας Γεωργ. Λάμπρος, Ιωάννινα, ...20 €
- Γιαννακός Λ. Περικλής, Πέραμα Ιωαννίνων, ...30 €
- Αχνούλας Ν. Γιώργος, Άνω Πεδινά Ιωαννίνων, ...20 €
- Γιαννακός Μιχ. Νίκος, Ν. Σελεύκεια Θεσπρωτίας, ...20 €
- Γιαννακός Μιχ. Γιώργος, Ιωάννινα, ...20 €
- Αθανασίου Ιφιγένεια, Ηγουμενίτσα, ...20 €
- Καψάλης Ευαγγ. Ηλίας, Ιωάννινα, ...40 €
- Χαράλαμπος Αναστ. Κωνσταντίνος, Ιωάννινα, ...100 €
- Παπιγγιώτη Κων. Ζωή, Ωρωπός Πρέβεζας, ...30 €
- Κεφάλια Μαρία-Αλεξάνδρα, Ιωάννινα, ...50 €
- Χαρίσης Δημ. Σπύρος, Ηγουμενίτσα, ...20 €

- Μουσιάνας Νικ. Γιώργος, Θεσσαλονίκη, ...50 €
- Κουμπής Αθ. Γιώργος, Πρέβεζα, ...20 €
- Λουτσάρης Θεοδ. Χριστόφορος, Σταυράκι Ιωαννίνων, ...30 €
- Μποτός Γεωργ. Αργύρης, Αλμυρός Βόλου, ...50 €
- Καραλής Σπ. Κωνσταντίνος, Άρτα, ...55 €
- Βέργος Ι. Χρήστος, Ν. Κερασούντα Πρέβεζας, ...30 €
- Λουτσάρης Γρ. Μιλτιάδης, Ν. Κερασούντα Πρέβεζας, ...20 €
- Λουτσάρη Δημ. Αθηνά, Ν. Κερασούντα Πρέβεζας, ...20 €
- Καρβούνης Θ. Σωκράτης, Ν. Κερασούντα Πρέβεζας, ...20 €
- Μπάρκα Νικ. Τζένη, Νικόπολη Πρέβεζας, ...20 €
- Μπαλατσός Ευάγγ. Γιάννης, Ιωάννινα, ...20 €
- Μπαλατσός Ευάγγ. Παναγιώτης, Ιωάννινα, ...20 €
- Πετρόγιαννος Ευάγγ. Γιώργος, Ασπρόπυργος, ...20 €
- Ράπτης Κων. Γιάννης, Ιωάννινα, ...50 €
- Καρέτσος Σεραφεΐμ, Περδικάκι, ...20 €
- Τάγκας Αλεξ. Θεόδωρος, Βουνοπλαγιά, ...20 €
- Τσουμάνης Αλεξ. Παύλος, Ηγουμενίτσα, ...20 €
- Τάγκας Τηλ. Κώστας, Ιωάννινα, ...20 €
- Φερεντίνος Κων. Γιάννης, Ιωάννινα, ...30 €
- Τσουμάνης Περ. Θεόδωρος, Ιωάννινα, ...30 €
- Φερεντίνος Αλεξ. Λεωνίδα, Ηγουμενίτσα, ...30 €
- Φερεντίνος Αλεξ. Γιώργος, Βασιλικός Θεσπρωτίας, ...20 €
- Μάμαλης Λάμπ. Πέτρος, Αθήνα, ...50 €
- Τάγκας Ιωαν. Θεόδωρος, Καλπάκι, ...30 €
- Βαγγελής Ιωαν. Κων/νος, Τσεπέλοβο, ...30 €
- Τσουμάνης Δημ. Αντρέας, Ιωάννινα, ...30 €
- Γιαννακός Ελευθ. Γιάννης, Ιωάννινα, ...30 €
- Ντέτσικας Παν. Λάμπρος, Σαμψούντα Πρέβεζας, ...20 €
- Κάκος Γεωρ. Ευάγγελος, Λούρος, ...20 €
- Σαλμάς Ηλ. Νίκος, Νικόπολη Πρέβεζας, ...20 €
- Κήτας Χρήσ. Αθανάσιος, Ν. Σαμψούντα, ...20 €
- Γιαννακός Βασ. Βαγγέλης, Ιωάννινα, ...20 €
- Γιαννακού Ευάγγ. Μαρία, Ιωάννινα, ...20 €
- Καζούκας Γεωρ. Παναγιώτης, Κατσικός Ιωαννίνων, ...20 €
- Πάσχου - Λιαπότη Ντίνα, Ηγουμενίτσα, ...20 €
- Γιαννάκη Ιωαν. Ευγενία, Ιωάννινα, ...20 €
- Καζούκας Βασ. Γιώργος, Ωρωπός Πρέβεζας, ...20 €
- Κατέρης Χρήσ. Θωμάς, Κανάλι Πρέβεζας, ...15 €
- Ακριβής Δημ. Ιωάννης, Πρέβεζα, ...50 €
- Ακριβής Δημ. Γιώργος, Νεοχωρόπουλο Ιωαννίνων, ...30 €
- Τάγκας Περ. Μιχάλης, Ν. Κερασούντα, ...20 €
- Κάτσηνος Ιωαν. Θωμάς, Άρτα, ...20 €
- Καρβούνης Σπύρ. Νικόλαος, Ν. Κερασούντα, ...20 €
- Λουτσάρης Μιλτ. Νίκος, Ν. Κερασούντα, ...20 €
- Λαδιάς Λέων. Γιώργος, Ιωάννινα, ...20 €
- Λαδιάς Χρήσ. Παναγιώτης, Νεοχωρόπουλο Ιωαν/νων, ...20 €
- Τυρέκογλου Ευαγγελος, Ιωάννινα, ...20 €

- Λαδιάς Αρ. Αχιλλέας, Αθήνα, ...20 €
- Κάτσηνου- Αραβαντινού Βασιλική, Πάτρα, ...20 €
- Γιαννακός Ι. Θεοκάρης, Ιωάννινα, ...30 €
- Λουτσάρης Κων. Μιχάλης, Ηγουμενίτσα, ...20 €
- Τάγκας Νικ. Παύλος, Στρεβίνα, ...50 €
- Τάγκας Γ. Δημήτριος, Ιωάννινα, ...20 €
- Τάγκα Τηλ. Ελένη, Στρεβίνα, ...20 €
- Γόγολος Παν. Χρήστος, Ιωάννινα, ...20 €
- Τάγκας Ευάγγ. Γεράσιμος, Άγκιστρο Σερρών, ...20 €
- Τσουμάνης Λεων. Κων/νος, Άρτα, ...20 €
- Τάγκας Νικ. Άρης, Αγρίνιο, ...20 €
- Τάγκας Ελ. Χρήστος, Στρεβίνα, ...20 €
- Σακάς Παναγιώτης, Βριλήσσια, ...20 €
- Μακρής Περ. Ευριπίδης, Ιωάννινα, ...20 €
- Τσουμάνης Χρ. Σπύρος, Ιωάννινα, ...20 €
- Ζήγου Χρ. Φρειδερίκη, Ιωάννινα, ...50 €
- Μπάρκας Γεωρ. Γεράσιμος, ...20 €
- Νικόλαος Φερεντίνος, Πεδινά Ιωαννίνων, ...20 €
- Αρβανίτης Ιωάννης, Ιωάννινα, ...30 €
- Κώστας Βασίλης, Γιάννενα, ...30 €
- Γιαννάκης Δημήτριος, Γιάννενα, ...30 €
- Ντέτσικας Νικ. Περικλής, ...20 €
- Μιλτιάδης Μάστορας, ...25 €
- Γιαννακός Νικ. Γιώργος, Ν. Κερασούντα, ...20 €
- Τσουμάνης Βασ. Ευαγόρας, Ιωάννινα, ...20 €
- Αχνούλας Νικ. Χαράλαμπος, Άνω Πεδινά, ...20 €
- Γαλλής Αργ. Δημήτριος, Αθήνα, ...50 €
- Βαλάκου Παν. Γεωργία, Καλπάκι, ...20 €
- Βαλάκου Παν. Ελένη, Καλπάκι, ...20 €
- Βαλάκου Παν. Σταματία, Καλπάκι, ...20 €
- Χασκή Κων/νου Μαρία, Καλπάκι, ...20 €
- Θεοδωράκης Αχιλ. Νίκος, Ηγουμενίτσα, ...20 €
- Σαλμάς Νικ. Σπύρος, Φιλιπιάδα, ...20 €

Προσφορά από τον Λευτέρη Θεοκάρη

Ευχαριστούμε τον Λευτέρη Θεοκάρη για την ενίσχυση της Αδελφότητας με το ποσό των διακοσίων € (200) στη προσπάθεια διάσωσης και διάδοσης της παράδοσης και την ενίσχυση της έκδοσης της εφημερίδας "Σαρακατσάνικα χαιρέτηματα".

Προσφορά στη μνήμη της Αρετής Παν. Τσουμάνη

Ο Παύλος Αλ. Τσουμάνης προσέφερε στα "Σαρακατσάνικα Χαιρέτηματα" πενήντα (50) € στη μνήμη της πρόσφατα θανούσας Αρετής, γυναίκας του αδελφού του Παναγιώτη. Παύλο σε ευχαριστούμε, διαβίβασε τα συλλυπητήρια μας στον Παναγιώτη και τις κόρες του που ήταν δραστήρια μέλη του χορευτικού μας.

Σαρακατσάνικο παραμύθι: "Κάηκε μουγκή μ' το χέρι σου..."

Το παραμύθι αυτό μας είχε στείλει πριν αρκετό καιρό ο Σαρακατσάνος Γιάννης Νανάς, ομότιμος Καθηγητής της Ιατρικής του Πανεπιστημίου Αθηνών ο οποίος σκοτώθηκε πριν ένα περίπου χρόνο σε αυτοκινητιστικό δυστύχημα. Το είχε ακούσει από τον παππού του, Χρήστο Νανά, στις σαρακατσάνικες στάνες στον Άγιο Γερμανό Φλωρίνης όπου πήγαινε όταν ήταν μικρός, αρχές της δεκαετίας του 1950.

Του Γιάννη Ν. Νανά

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν μια φτωχή οικογένεια που είχε μια πολύ όμορφη κόρη. Η κόρη, στην προσπάθειά της να βοηθήσει την οικογένειά της, πήγε μια μέρα στο δάσος να μαζέψει ξύλα και πιθανόν χόρτα (λάχανα) αν έβρισκε.

Προχωρώντας μέσα στο δάσος, από την πολύ κούραση, κάθισε στη σκιά ενός δέντρου να ξεποστάσει κι εκεί την πήρε ο ύπνος. Βαθύς ύπνος.

Μετά από κάμποση ώρα, κοντά στο πλιοβασιλεμα, έτυχε να περνάει από εκεί το βασιλόπουλο της περιοχής με τη συνοδεία του, που είχαν πάει να κυνηγήσουν. Μόλις είδε το βασιλόπουλο την όμορφη κόρη που κοιμόταν θάμπωσε από την ομορφιά της και την γαλήνη που διέκρινε στο πρόσωπό της. Ήταν τόσο ο ενθουσιασμός του, που αποφάσισε αμέσως ότι αυτή θα γινόταν η γυναίκα του και η μελλοντική βασίλισσα του τόπου του.

Έδωσε εντολή στους συνοδούς του να μεταφέρουν την όμορφη κοπέλα στο παλάτι χωρίς να την ξυπνήσουν.

Έτσι πράγματι έκαναν οι συνοδοί (βασιλική διαταγή...) και μετέφεραν το κορίτσι στο παλάτι βάζοντάς το σε ένα κρεβάτι να συνεχίσει τον ύπνο του χωρίς να αντιληφθεί κάτι. Ήταν τόσο κουρασμένη από την ταλαι-

πωρία της.

Την άλλη μέρα το πρωί πήγαν από το υπηρετικό προσωπικό του παλατιού να δουν αν ξύπνησε η όμορφη κόρη που είχαν φέρει το προηγούμενο βράδυ και το βασιλόπουλο προόριζε για βασίλισσα. Εκείνη την ώρα έτυχε να λαλήσουν τα κοκόρια του παλατιού. Μόλις τα άκουσε η κόρη που την ξύπνησαν, ξαφνιασμένη από τον ύπνο της, είπε στο προσωπικό του παλατιού: "Αυτά μου φαίνεται πως είναι του τσερλοβασιλιά τα κοκόρια". Φαίνεται πως τα κοκόρια είχαν κάτι χαρακτηριστικό στη λαλιά τους και τα γνώριζαν στην περιοχή. Ο βασιλιάς είχε το παρατσούκλι "τσερλοβασιλιάς", αλλά φυσικά κανένας δεν τολμούσε στο παλάτι να ξεστομίσει αυτή τη λέξη.

Της εξήγησαν ότι πράγματι βρίσκονταν στο παλάτι και τον σκοπό που βρέθηκε εκεί. Αισθάνθηκε τόσο ντροπή από τη λέξη που είπε για τον βασιλιά στο προσωπικό του παλατιού που από εκείνη τη στιγμή αποφάσισε να μην ξαναμιλήσει. Το προσωπικό προσπάθησε με χίλιους τρόπους να την κάνει να μιλήσει. Τίποτα, ήταν ανένδοτη.

Το βασιλόπουλο κάλεσε τους πιο φημισμένους γιατρούς του κόσμου να την εξετάσουν και να δώσουν την απαιτούμενη θεραπεία. Μάταιος ο κόπος. Τίποτα δεν της έβρισκαν, αλλά εκείνη λέξη δεν έβγαζε. Αισθάνεται τόσο ντροπιασμένη, ήθελε να κουμπώσει για τη λέξη που είπε. Της έμεινε μόνο το παρατσούκλι "μουγκή", χωρίς φυσικά να είναι.

Πέρασαν τρία ολόκληρα χρόνια να συνεχίζονται άκαρπες οι προσπάθειες. Τελικά, το βασιλόπουλο, είδε και απόειδε, αποφάσισε να παντρευτεί άλλη κοπέλα που θα γινόταν η μελλοντική βασίλισσα, αλλά είχε τόσο ενθουσιαστεί από το κοιμώμενο κορίτσι που συνάντησε

στο δάσος ώστε έδωσε διαταγή να το εντάξουν στο προσωπικό και να παραμείνει στο παλάτι.

Ήρθε ο καιρός που θα γινόταν ο γάμος. Κόσμος πολύς στην τελετή, βασιλιάδες και πρίγκιπες από όλο τον κόσμο καθώς και το προσωπικό του παλατιού. Παρατάχθηκαν ειδικά αγήματα στα σκαλοπάτια της εκκλησίας που θα ανέβαινε το βασιλόπουλο να παντρευτεί.

Καθώς ανέβαινε δίπλα του η προοριζόμενη για γυναίκα του, πάτησε στα σκαλοπάτια της εκκλησίας το πλούσιο νυφικό της και της φάνηκε ο κ...της. Κανένας δεν έβγαλε λέξη. Ποιός θα τολμούσε άλλωστε. Το μάζεψε όπως όπως και μπήκαν στην εκκλησία για να αρχίσει το μυστήριο. Η "μουγκή", προσκεκλημένη και αυτή στον γάμο κάθισε απέναντι από το ζευγάρι. Συνηθιζόταν στο παλάτι να κρατούν στις τελετές του γάμου λαμπάδες αναμμένες για να γιορτάσουν το χαρμόσυνο γεγονός. Η "μουγκή" κρατούσε και αυτή λαμπάδα αλλά αφηρημένη δεν πρόσεξε ότι πλησιάζει η φλόγα το χέρι της.

Το είδε αυτό η προοριζόμενη για βασίλισσα ύφη και χωρίς να χάσει την ευκαιρία της φώναξε:

"Κάηκε μουγκή μ' το χέρι σου, κάηκε το δάχτυλό σου!"

Η υποτιθέμενη μουγκή δεν κρατήθηκε. Ως εδώ ήταν. Τρία χρόνια αρκετά. Την έπνιξε το δίκιο και είπε:

"Εγώ για μια λέξη που είπα, τρία χρόνια τώρα δεν άνοιξα το στόμα μου. Κι εσύ, σου φάνηκε ο κόλος και δεν αισθάνεσαι καμία ντροπή!!!"

Μόλις άκουσε το βασιλόπουλο ότι η "μουγκή" μπορούσε να μιλάει και ποιος ήταν ο λόγος της αφωνίας της, σταμάτησε αμέσως την τελετή και πήρε αυτή τη θέση της μελλοντικής γυναίκας του και επόμενης βασίλισσας.

Κι έζησαν αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα...

ΜΙΚΡΟΚΕΙΜΕΝΑ του θ.Γ. Γόγολου

Ο παλιακός σαρακατσάνικος γάμος

Τα τραγούδια της νύφης

(Συνέχεια από το προηγούμενο φύλλο)

Στο προηγούμενο φύλλο παρουσιάσαμε και σχολιάσαμε τα νυφιάτικα τραγούδια του παραδοσιακού σαρακατσάνικου γάμου, τα οποία τραγουδούσε η παρέα (ψίκι) του γαμπρού, κατά τη διάρκεια της πορείας της προς το κονάκι της νύφης. Συνεχίζουμε σε τούτο το φύλλο με τα τραγούδια που σχετίζονται : α) με το στόλισμα της νύφης, β) με τον αποχωρισμό από τους δικούς της, γ) με τον πηγισμό στο κονάκι του γαμπρού δ) με τον χορό της.

Από τα λίγα τραγούδια που σχετίζονται με τον καλλωπισμό της νύφης επιλέξαμε τρία, τα οποία θεωρήσαμε ως τα πιο αντιπροσωπευτικά της εκδήλωσης. Τραγούδια, στα οποία ο εγκωμιαστικός και ο ευχετικός λόγος συμβαδίζουν αρμονικά και ισορροπούν :

*Της λυγερής το φόρεμα, της ρούσας το φουστάνι
Έπντα ραφτάδες το 'ραβαν κι εξήντα μαθητούδια
Και μια μικρή μαθήτρια ράβει και τραγουδάει.
«Όσα πλουμπιάδια, κόρη μου, έχει το φόρεμά σου
Τόσα να'ναι τα χρόνια σου, τόσα και τα καλά σου.*

.....

Να κάμεις δώδεκα παιδιά αγόρια και κορίτσια...»

Οι ποιητικές υπερβολές εδώ θέλουν να εξάρουν τόσο την ομορφιά της κόρης, όσο και τη δύναμη του ποικιλόμορφου ευχολογίου, την καλοτυχιά, την ευγονία και την πολυγονία.

Τα άλλα δυο τραγούδια είναι λιγότερα και εντυπωσιάζουν τόσο με τη δύναμη του επιγραμματικού λόγου, όσο και με την ποιητική τους τόλμη:

*Εσένα πρέπει, μάτια μου, βασίλισσα να γένεις
Και στο θρόνι να κάθεσαι, τους νιους για να μαραίνεις.
Και το θρόνι που κάθεσαι ξερά ήτανε τα ξύλα
Κι από την εμορφάδα σου ανθίσανε τα ξύλα.*

Η ομορφιά της κόρης προβάλλεται εδώ με την τολμηρή χρήση των λέξεων, που συνθέτουν μια υπερρεαλιστική εικόνα (από την εμορφάδα σου ανθίσανε τα ξύλα). Στίχος που θα τον ζήλευε και ο πιο σπουδαίος σουρεαλιστής ποιητής. Λαμπρό δείγμα ενός λανθάνοντος υπερρεαλισμού που συναντάμε συχνά στη λαϊκή μας ποίηση, ιδίως στις ευρηματικές ποιητικές υπερβολές της π.χ. (Σελώνουν, καλιγώνουν, τρέμουν τα βουνά/ Τροχάνε τα σπαθιά τους, λάμπει η θάλασσα).

Το τρίτο τραγούδι είναι διαλογικό. Παρακολουθούμε εδώ έναν φανταστικό διάλογο ανάμεσα στη νύφη και τον γαμπρό :

- Μίλο μου, κατακόκκινο και πού θα μείνεις βράδυ
- Εσύ για μένα δεν πονάς, γιατί ρωτάς που μένω.
Πάρε την άκρη του γυαλού, τη μέση του πελάου
Κι όθ' εύρεις τρία στρώματα, τρία καλά κρεβάτια
Στο να κοιμάται η μάνια μου και στ' άλλο η αδερφή μου
Σ' εκεί με τα τριαντάφυλλα κοιμάμαι μοναχή μου.

Ο μεταφορικός λόγος του ποιήματος (Μίλο μου κατακόκκινο) μας θυμίζει ανάλογες συνυποδηλώσεις (γλυκύμαλον = γλυκόμπλο) από τα θανασία Επιθαλάμια της Σαμπφούς². Και στις δυο περιπτώσεις το μίλο, μεταφορικά σημαίνει την κόρη - νύφη:

*Οίον το γλυκύμαλον ερεύθεται άκρω επί'σδω,
Άκρον απ' ακροτάτω, λελάθοντο δε μαλοδράπνες.*

(Όπως το γλυκόμπλο στου κλωναριού την άκρη

Ψηλά ψηλά στην κορυφή, που ξέχασαν οι
μυλοτριγητάδες) μεταφρ. Κώστας Τοπούζης)

Το εγκώμιο της νύφης εδώ συνδέεται με έναν υποδηλούμενο ερωτισμό, ο οποίος προβάλλεται σε έναν χώρο σχεδόν εξωτικό (άκρη του γυαλού, μέση του πελάου κτλ.), στοιχείο που υπαινίσσεται τις δυσκολίες της ερωτικής συνάντησης.

Τα τραγούδια του αποχωρισμού της νύφης από τους δικούς της είναι συγκλονιστικά. Ο γάμος για τη νύφη ταυτίζεται με την ξενιτιά:

*Στα καταμάραμα βουνά, στις κρουσταλένιες
βρύσες
Κόρη ξανθή συντάζονταν στα ξένα για να πάει.*

Εδώ δοκιμάζονται οι άρρηκτοι δεσμοί της παλιάς πατριαρχικής σαρακατσάνικης οικογένειας. Ο γάμος της κόρης είναι ένας ισχυρός κλονισμός αυτών των δεσμών. Γι' αυτό και τα τραγούδια αυτής της κατηγορίας μας εισάγουν στο κλίμα των τραγουδιών της ξενιτιάς. Οι σκηνές του αποχωρισμού της νύφης από τους δικούς της είναι έντονα συγκινησιακές. Βουβός θρήνος, που κάποια στιγμή ξεσπά με το τραγούδι και γίνεται σταραγμός:

*Κλάψε μανούλα μ'δυνατά, να γίνουν λάσπες και νερά
Μπα και μ' αφήκουν μια βραδιά μες τη δική μου
φαμελιά.*

Ο πόνος του αποχωρισμού, ωστόσο, μετριάζεται, καθώς διασταυρώνεται με τον ευχετικό λόγο που συχνά ακούγεται σ' αυτά τα τραγούδια:

*Μάνα μου, τα λουλούδια μου, συχνά να τα ποτίζεις
Σήμερα εγώ παντρεύομαι και δος μου την ευχή σου.
Με την ευχή μου, κόρη μου, θεός να σε προκόψει
Όσα ν' τα φύλλα απ' τα κλαριά εσύ να τ' αποχτήσεις.*

Από τα τραγούδια που τραγουδούσε το ψίκι, επιστρέφοντας με τη νύφη στο κονάκι του γαμπρού, ξεχωρίζουν δυο αφηγηματικά τραγούδια, τα οποία σχετίζονται με τη νύφη. Το πρώτο αφηγείται (υποτίθεται) τις περιπέτειες του γαμπρού που αναζητά το ταίρι του και την ευτυχή κατάληξη της προσπάθειάς του. Τραγούδι που τραγουδιέται στο ρυθμό του αργού συρτού στα τρία:

*Πέντε μίνες γκιζερούσα τα ψηλά βουνά (το Λενάκ' μ)
Κι άλλους πέντε περπούσα το γυαλό, γυαλό
Την αγάπη μου χαλεύω για να την ευρώ
Σε χρυσό μπαξέ την νύρα που σεργιάναιε.
Τα τριαντάφυλλα ποτίζει, τα γαρούφαλα.*

Τραγούδι, όπου το πραγματικό συμπλέκεται με το εξωπραγματικό (σε χρυσό μπαξέ). Η συνάντηση γίνεται σ' ένα χώρο εξωτικό, εξωπραγματικό, σε μια ατμόσφαιρα άκρως ρομαντική. Εξιδανίκευση του έρωτα.

Το δεύτερο τραγούδι εκθειάζει την σωφροσύνη της νύφης και την καλή ανατροφή της. Τραγούδι αφηγηματικό κι αυτό με έντονο εδώ και το στοιχείο της δραματικότητας (διάλογος):

*Καλά πήγαμαν κι ήρθαμαν, καλά πήραμαν νύφη
Και στο καλό μας γύρισμα, στο γύρισμα της νύφης,
Στοιχείο μας εκαρτέρεσε σε τρέμινο γιοφύρι.
Πιάνει το γκέμι του γαμπρού και τ'άλογο της νύφης
Χαλεύει τα περατιανά, για να περάσει η νύφη.
-Βγάλε, γαμπρέ μ', και πλέρωσε, για να περάσει η νύφη.
Γαμπρός δεν καταδέχεται στην τσέπη του ν' απλώσει.
Κι η νύφη που ναι από σειρά κι από μεγάλο σόι
Απλώνει το χεράκι της στην αργυρή της τσέπη
Και βγάνει τρεις, βγάνει εικοσ' τρεις χιλιάδες
-Αυτές οι πέντε του γαμπρού, οι τέσσερις της νύφης
Κι όλες οι υποδέλοιπες ούλων των συμπεθερών.*

Και σ' αυτό το τραγούδι παρατηρούμε την εμπλοκή του πραγματικού με το εξωπραγματικό (στοιχείο, τρέμινο γιοφύρι). Ενώ στα περισσότερα νυφιάτικα τραγούδια εξυμνούνται η εξωτερική εμφάνιση και τα κάλλη της νύφης, εδώ εκθειάζεται η φρόνησή της, που συνδέεται με τη σειρά και το γένος της. Στο σαρακατσάνικο ιδίωμα ο όρος σειρά σημαίνει την ευταξία, τη νοικοκυροσύνη και την οικονομική ευχέρεια (έχος) ενός γένους. Η σειρά ήταν ένα από τα ισχυρότερα κριτήρια που βάρυνε στη διαδικασία επιλογής μιας νύφης. Το δηλώνει ρητά, άλλωστε, η σαρακατσάνικη παροιμία: «Πάρε νύφη από σειρά και σκύλα από κοπάδι». Αξιοσημείωτη, επίσης, εδώ είναι και η αντίθεση ανάμεσα στην ατομία του γαμπρού και στο θάρρος της νύφης.

Η υποδοχή της νύφης στο κονάκι του γαμπρού έχει έναν τόνο διθυραμβικό. Ένα από τα ωραιότερα τραγούδια, με τα οποία την υποδέχονται, αποθεώνει την ομορφιά της:

*Για βγάτε εσείς γειτόνισσες κι εσείς γετονό'Ιτούλες
Να ιδείτε κόρην έμορφη που'ρθε στη γειτονιά μας
Παστράφτουν τα στολίδια της και λάμπει η φορεσιά
της*

*Και γύρω απ' τα ξανθά μαλλιά τρία κάστρα
ξαγοράζεις*

*Πό'χει τα μάτια σαν ελιά, τα φρύδια σαν γαϊτάνι
Κι αυτά τα ματοτσινόρα σαν κόψη από μαχαίρι.*

Τα παινήματα και οι ευχές σ' αυτά τα τραγούδια της υποδοχής δίνουν και παίρνουν. Μαζί και η υπενθύμιση για τον ξεριζωμό της νύφης από τους δικούς της. Στοιχείο που την φορτίζει συναισθηματικά

Για φάει για πει, ρούσα ξανθή και πίσω μη θυμάσαι.

Κλείνουμε μ' ένα τραγούδι αριστουργηματικό και στη μορφή και στο περιεχόμενο. Το τραγούδι που χόρευε η νύφη (αργό συρτό στα τρία) στους σαρακατσάνικους γάμους της Ηπείρου παλιότερα, πριν από τον πόλεμο του '40:

*Φόντας εσπθήκε ο ουρανός και θεμελιώθηκε ο τόπος
Τότε κι εγώ σ' αγάπησα μικρή κυρατσοπούλα
Και ξόδιασα στην πόρτα σου εννιά λίτρες ασήμι
Και δεκαπέντε μάλαμα και τρεις μαργαριτάρι.
Ζωνάρι καρφοζώναρο κι αργυροκλειδωμένο
Το βάνεις μπαίνεις στο χορό και σειόσσαι και
λυγίσαι*

*Και το κορμί σου τυραγνάς και την ψυχή σου χάνεις
Και μένα το βαριόμοιρο στην κόλαση με βάνεις.*

Ένα τραγούδι, του οποίου οι εσαγωγικοί στίχοι παραπέμπουν στα Ερωτικά Εκατόλογα του Μεσαίωνα (14^{ος}- 15^{ος} αιώνας)³. Ένδειξη σοβαρή ότι τα σαρακατσάνικα τραγούδια έχουν βαθιά τις ρίζες τους στη ελληνική λαϊκή μας παράδοση και είναι αναπόσπαστα δεμένα μ' αυτή. Στο τραγούδι ισοζυγιάζονται αρμονικά ο αισθητισμός : (Ζωνάρι καρφοζώναρο κι αργυροκλειδωμένο/ το βάνεις μπαίνεις στο χορό...) με τον αισθησιασμό (ερωτισμό): (Και το κορμί σου τυραγνάς και την ψυχή σου χάνεις/ και μένα το βαριόμοιρο στην κόλαση με βάνεις).

Τα νυφιάτικα τραγούδια του παραδοσιακού σαρακατσάνικου γάμου, όπως μπορούμε να διαπιστώσουμε από την μικρή ανθολόγηση που παραθέσαμε, είναι έξοχα δείγματα της λαϊκής λυρικής ποίησης. Αυθεντικός και διαυγής λυρισμός. Από την ποιήσή τους ξεπηδά μια ποικιλία συναισθημάτων και συγκινησιακών καταστάσεων. Η τρυφερότητα, ο θαυμασμός μπροστά στη γυναικεία ομορφιά, η εξιδανίκευση του έρωτα, ο πόνος του αποχωρισμού, αισθήματα συχνά αντικρουόμενα, που δημιουργούν μια ατμόσφαιρα χαρμολύπης. Παράλληλα ο μελετητής μπορεί να αντλήσει πολλά στοιχεία σχετικά με τις αντιλήψεις των Σαρακατσαναίων που αφορούν στις σχέσεις των δυο φύλων, στην οργάνωση και στη λειτουργία της οικογένειας, στους οικογενειακούς δεσμούς και ευρύτερα στο ρόλο που παίζει το γένος (σόι) στην οργάνωση της κοινότητάς τους.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1) Όλα τα τραγούδια είναι παρμένα από τη συλλογή «ΣΑΡΑΚΑΤΣΑΝΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ της ΗΠΕΙΡΟΥ», Αθήνα 1983 εκδ. της «Εν Αθήναις Αδελφότητος Σαρακατσαναίων Ηπείρου» σελ. 136-159, επιμέλεια Θεόδωρου Γόγολου και Θεοχάρη Γιαννακού.

2) Βλ. Αρχαίοι Έλληνες Λυρικοί τομ. 5 (Σαπφώ) σελ. 78-79, εκδ. ΕΠΚΑΙΡΟΤΗΤΑ, επιμέλεια Κώστας Μπαλάσκας, μεταφρ. Κώστας Τοπούζης.

3) «Όντας εστάθη ο Διγενής κι εθεμελιώθη' η χώρα
Και συστεριώθη η θάλασσα τριγύρω της η άμμος
Άγουρος κόρην αγαπά κι η κόρη δεν το ξέρει
Και ξόδεψε στην πόρτα της οχτώ πύργους λογάρι
Και δεκαπέντε μάλαμα κι επτά μαργαριτάρι.
Λογάρι = θησαυρός

Ερωτικά εκατόλογα = μεσαιωνικά λαϊκά ερωτικά ποιήματα, όπως είναι η Αλφάβητος της αγάπης. Δημιουργήματα των Δωδεκανήσιων με κέντρο τη Ρόδο (14^{ος} - 15^{ος} αιών.).

Βλ. Ιστολόγιο Νίκου Σαραντάκου «Οι λέξεις έχουν τη δική τους ιστορία». Τα Εκατόλογα της Αγάπης. .

η συνέχεια στο επόμενο φύλλο